

Leermiddelen- monitor 13/14

Beleid, gebruik, digitalisering en ontwikkeling van leermiddelen

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

slo

Leermiddelenmonitor 13/14

Beleid, gebruik, digitalisering en ontwikkeling van
leermiddelen

Mei 2014

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2014 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Chantal Blockhuis, Marieke ten Voorde, Luc Sluijsmans

In samenwerking met: Onderwijs Innovatiegroep (OIG) en Kennisnet.

Met dank aan: Philip Post, Martine Kramer en Alfons ten Brummelhuis (Kennisnet).

Informatie

SLO

Afdeling: KCL

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 666

Internet: www.slo.nl

E-mail: sec-kcl@slo.nl

AN: 7.7025.588

Inhoud

1.	Inleiding	5
1.1	Leermiddelenmonitor van SLO	5
1.2	Vier in Balans monitor van Kennisnet	6
1.3	Samenwerking SLO/Kennisnet	6
1.4	Respondenten en onderzoeksopzet	6
1.5	Leeswijzer	7
2.	Leermiddelenbeleid	9
2.1	Is er een leermiddelenbeleid?	9
2.2	Waarover zijn afspraken gemaakt in het leermiddelenbeleid?	11
2.3	Worden deze afspraken nageleefd in de praktijk?	13
2.4	Stuurt het leermiddelenbeleid op ICT-gebruik?	14
2.5	Wie beslist of er nieuwe leermiddelen aangeschaft worden?	16
2.6	Wie beslist welke leermiddelen aangeschaft worden?	17
3.	Leermiddelengebruik	19
3.1	Welke leermiddelen gebruiken leraren?	19
3.2	In welke mate gebruiken leraren methodegebonden leermiddelen?	20
3.3	In hoeverre gebruiken leraren extra opdrachten uit methoden?	22
3.4	Waarom gebruiken leraren extra opdrachten af en toe of nooit?	23
3.5	Wat zien leraren graag (meer) in methoden?	24
4.	Het gebruik van digitale leermiddelen	25
4.1	Wat is het aandeel digitale leermiddelen (en de wens voor de toekomst)?	25
4.2	Welke ambities hebben scholen op het gebied van ICT?	26
4.3	Hoe typeren scholen hun ICT-gebruik?	27
4.4	Voor welke doeleinden gebruiken scholen ICT?	28
4.5	Hoeveel uur wordt ICT ingezet per week?	29
4.6	Welke ICT-toepassingen zijn er tijdens de les?	30
4.7	Hoe stimuleren scholen het gebruik van gratis digitale leermiddelen?	31
4.8	Wat zijn mogelijkheden van gratis digitale leermiddelen?	31
4.9	Wat is de verhouding tussen gratis en betaalde digitale leermiddelen?	32
4.10	Welke soorten digitale leermiddelen worden gebruikt en hoe vaak?	33
4.11	Wat is de meerwaarde van digitale leermiddelen?	34
4.12	Wanneer gaan scholen meer digitale leermiddelen gebruiken?	35
4.13	Hoe verkrijgen scholen digitale leermiddelen?	37
4.14	Hoe staat het met de ICT-vaardigheden van leraren?	37
5.	Ontwikkelen en delen van leermiddelen	39
5.1	Ontwikkelen leraren zelf (digitale) leermiddelen?	39
5.2	Worden leraren gestimuleerd om te ontwikkelen?	41
5.3	Hoe worden leraren gestimuleerd om te ontwikkelen?	42
5.4	Wat zijn de belangrijkste redenen om te ontwikkelen?	43
5.5	Wat ontwikkelen leraren precies en hoe vaak?	45
5.6	Voor wie ontwikkelen leraren digitale leermiddelen?	45
5.7	Wat gebruiken leraren als richtinggevend kader bij het ontwikkelen?	46
5.8	Wanneer zijn ontwikkelde leermiddelen van voldoende kwaliteit?	47
5.9	Wensen leraren ondersteuning om leermiddelen te ontwikkelen?	50

5.10	Delen leraren zelf ontwikkelde leermiddelen?	50
5.11	Wanneer zouden leraren (meer) delen?	52
6.	Conclusies	53
6.1	Leermiddelenbeleid	53
6.2	Leermiddelengebruik	53
6.3	Digitalisering van leermateriaal	54
6.4	Ontwikkelen en delen	54

1. Inleiding

Voor de zesde keer brengt SLO, nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling, de Leermiddelenmonitor uit. Het leermiddelengebruik wordt vanaf dit jaar door SLO tweejaarlijks gemonitord. De monitor zoomt in op het leermiddelenbeleid, leermiddelengebruik, gebruik van digitale leermiddelen en het ontwikkelen en delen van leermiddelen. Het hoofdstuk over digitale leermiddelen is dit jaar tot stand gekomen in samenwerking met Kennisnet (Vier in Balans monitor). Redenen voor deze samenwerking worden hieronder nader beschreven.

1.1 Leermiddelenmonitor van SLO

Bij het realiseren van goed onderwijs speelt de keuze, vorm en het gebruik van leermiddelen een cruciale rol. Leermiddelen zijn belangrijke instrumenten in handen van leraren. Het kiezen van relevante en bruikbare leermiddelen is een van de tien aspecten om een leerplan succesvol uit te voeren. Deze leeraspecten en hun samenhang zijn gevisualiseerd in het curriculaire spinnenweb (Van den Akker, 2003).

Figuur 1: Het curriculaire spinnenweb

De kern van een leerplan betreft doorgaans de visie op het leren (waartoe leren leerlingen?). Veranderingen in die kern veronderstellen meestal ook wijzigingen in andere leerplanaspecten, waaronder de keuze van de leermiddelen. Het kiezen van geschikte leermiddelen ten behoeve van de uitvoering van het leerplan is echter een complex proces. Dat geldt zowel voor het keuzeproces dat tot de aanschaf van een methode leidt, als voor het kiezen van materiaal ter aanvulling op de methode, of al dan niet zelf ontwikkeld methodevervangend materiaal.

Om zicht te krijgen op het leermiddelengebruik en om het keuzeproces van leermiddelen te stimuleren, monitort het Kenniscentrum Leermiddelen (KCL) van SLO de wijze waarop leraren in het Nederlandse onderwijs omgaan met leermiddelen. De voorliggende uitkomsten geven leraren en schoolleiders inzicht in hun eigen leermiddelengebruik in vergelijking met dat van anderen. Op schoolniveau kunnen de uitkomsten helpen bij onderbouwing van het leermiddelenbeleid. Maar ook landelijke beleidsmakers en educatieve uitgeverijen kunnen

gebruik maken van de resultaten van de leermiddelenmonitor. Het KCL gebruikt de uitkomsten zelf om de ondersteuning van leraren en schoolleiders bij de inzet van leermiddelen nader vorm te geven, bijvoorbeeld via www.wikiwijsleermiddelenplein.nl

1.2 Vier in Balans monitor van Kennisnet

ICT helpt leraren en bestuurders om het onderwijs te versterken. Leerlingen vinden dat ICT motiveert en onderzoek laat zien dat ICT een positief effect heeft op hun leerrendement. Managers en bestuurders vertrouwen op ICT in het organiseren, sturen en verantwoorden van hun onderwijs. Jaarlijks brengt Kennisnet de Vier in Balans monitor uit. De monitor geeft inzicht in de laatste stand van zaken en beschrijft nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ICT en onderwijs. De basis van deze monitor is het Vier in balans model. Het model is tot stand gekomen op basis van wetenschappelijk onderzoek (zie www.kennisnet.nl/onderzoek/vier-in-balans-monitor) en beschrijft vier aspecten waar instellingen rekening mee moeten houden bij de implementatie van ICT, te weten: visie, deskundigheid, inhoud & toepassingen en infrastructuur. Deze vier aspecten vormen het startpunt voor succesvolle implementatie van ICT in elke onderwijsinstelling.

1.3 Samenwerking SLO/Kennisnet

De Leermiddelenmonitor en de Vier in Balans monitor hebben altijd naast elkaar bestaan. De afgelopen periode is duidelijk geworden dat er op het gebied van digitaal leermiddelengebruik redenen zijn om samen te werken in het uitvoeren en presenteren van de onderzoeken. De belangrijkste reden is een eenduidige presentatie van de onderzoeksresultaten wat betreft digitaal leermiddelengebruik, door het afstemmen van definities en onderzoeksvragen.

Om dit te bereiken is overeengekomen dat de Leermiddelenmonitor en de Vier in Balans monitor om het jaar uit komen. De definities en vragen over digitaal leermateriaal zijn gezamenlijk vastgelegd en worden elk jaar op dezelfde wijze voorgelegd aan respondenten. Zo kan er een beeld worden gegeven van de jaarlijkse ontwikkeling op het gebied van digitaal leermateriaal.

Daar waar mogelijk zijn de resultaten vergeleken met resultaten uit voorgaande jaren van de Leermiddelenmonitor. Indien een vraag niet eerder in de Leermiddelenmonitor, maar wel in de Vier in Balans monitor 2013 is gesteld, dan is deze vergelijking gemaakt. Daar waar enkel de huidige stand van zaken wordt gepresenteerd, betreft het een nieuw en actueel onderwerp waar nog niet eerder vragen over gesteld zijn en waardoor vergelijkingen (nog) niet mogelijk zijn. Het streven is de samenwerking op den duur te intensiveren, zodat de duiding van de resultaten nog beter op elkaar aansluit.

1.4 Respondenten en onderzoeksofzet

De resultaten van de Leermiddelenmonitor 13/14 zijn gebaseerd op een digitale vragenlijst, bestaande uit zo'n 40 vragen die aan leraren¹ en leidinggevenden² in het primair en voortgezet onderwijs zijn voorgelegd. Afhankelijk van het antwoord kregen respondenten vervolgvragen over het betreffende onderwerp. De vragen zijn ook voorgelegd aan leraren en leidinggevenden in het speciaal (basis)onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. Deze respons was echter te laag om mee te nemen in dit onderzoek³.

Het onderzoek is evenals vorig jaar uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Onderwijs Innovatiegroep (OIG). De dataverzameling vond plaats in het najaar van 2013. Het gaat om een

¹ Leraren: po (N=244), vo (N=933)

² Leidinggevenden: po (N=365), vo (N=163)

³ Leraren: S(b)o (N=17), VSO (N=27) en leidinggevenden: S(b)o (N=12), VSO (N=6).

representatieve steekproef⁴ die groot genoeg is om uitspraken te kunnen doen met de volgende betrouwbaarheidspercentages: 95% voor vo-leraren en po-leidinggevendenden, 88% voor po-leraren en 81% voor vo-leidinggevendenden.

1.5 Leeswijzer

Het rapport bevat zes hoofdstukken. De monitor start met de antwoorden op vragen over het leermiddelenbeleid (hoofdstuk 2). Daarna volgen in hoofdstuk 3 de resultaten rondom het leermiddelengebruik. In hoofdstuk 4 staan de uitkomsten over het gebruik van digitale leermiddelen en hoofdstuk 5 beschrijft de resultaten over het ontwikkelen en delen van leermiddelen. In elk hoofdstuk staat een aantal vragen centraal die op basis van de resultaten worden beantwoord. De monitor sluit af met een beschrijving van de opvallendste conclusies.

⁴ Representatief voor geslacht, geografie en leeftijd. In enkele gevallen zijn de jonge(re) of oudere leraren onder- of oververtegenwoordigd.

2. Leermiddelenbeleid

Leraren en leidinggevenden is gevraagd of er een leermiddelenbeleid is, welke afspraken daar instaan, of deze nageleefd worden in de praktijk en of er bewust gestuurd wordt op het gebruik van ICT. Leermiddelenbeleid is hierbij als volgt gedefinieerd: *leermiddelenbeleid is het beleid waarin de school vastlegt hoe er wordt omgegaan met de aanschaf en het gebruik van leermiddelen.*

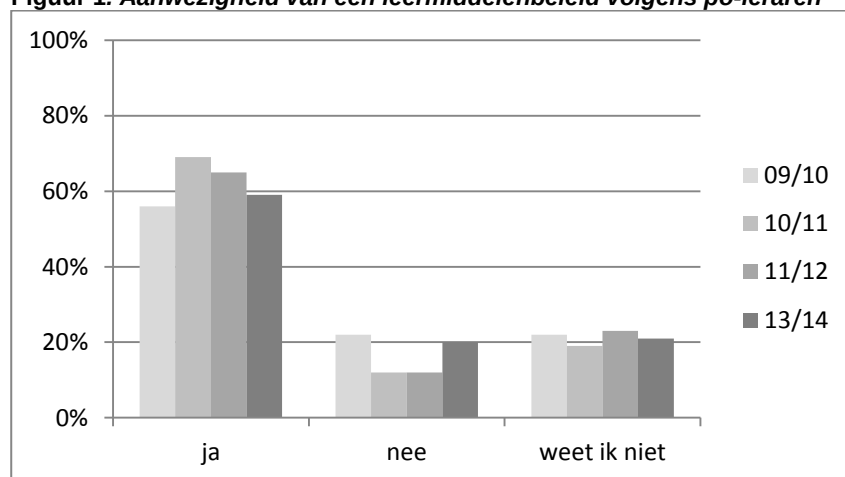
2.1 Is er een leermiddelenbeleid?

In 13/14 geeft 59% van de po-leraren aan dat er een leermiddelenbeleid is, 20% geeft aan dat er geen leermiddelenbeleid is en 21% zegt het niet te weten. In het po is een daling te zien in het aantal leraren dat aangeeft dat er een leermiddelenbeleid is.

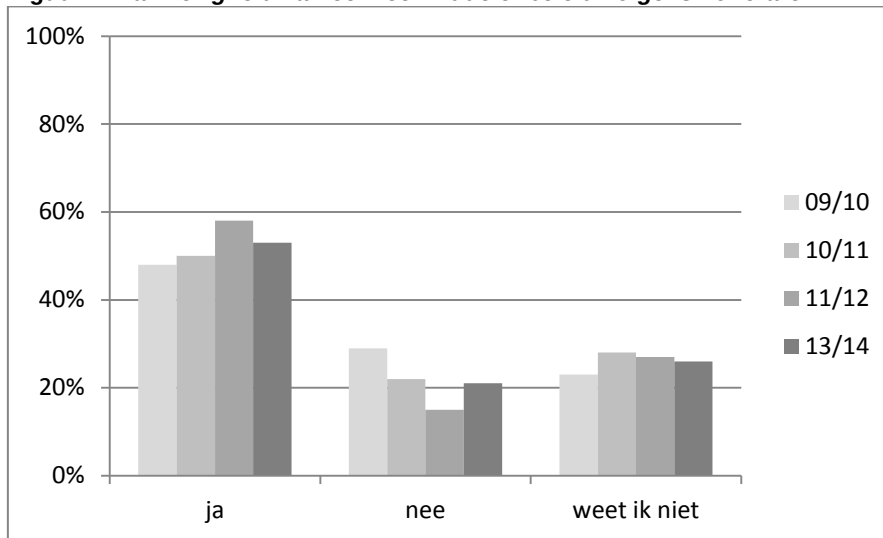
Ook in het vo is een daling in het percentage leraren dat zegt dat er een leermiddelenbeleid is (53%) en een stijging in het percentage leraren dat zegt dat er geen leermiddelenbeleid is (21%). 26% weet niet of er een leermiddelenbeleid is.

Veel meer leidinggevenden dan leraren zeggen dat er een leermiddelenbeleid is (80% van de po-leidinggevenden en 85% van de vo-leidinggevenden). Hiermee liggen in beide sectoren de percentages hoger dan het voorgaande jaar.

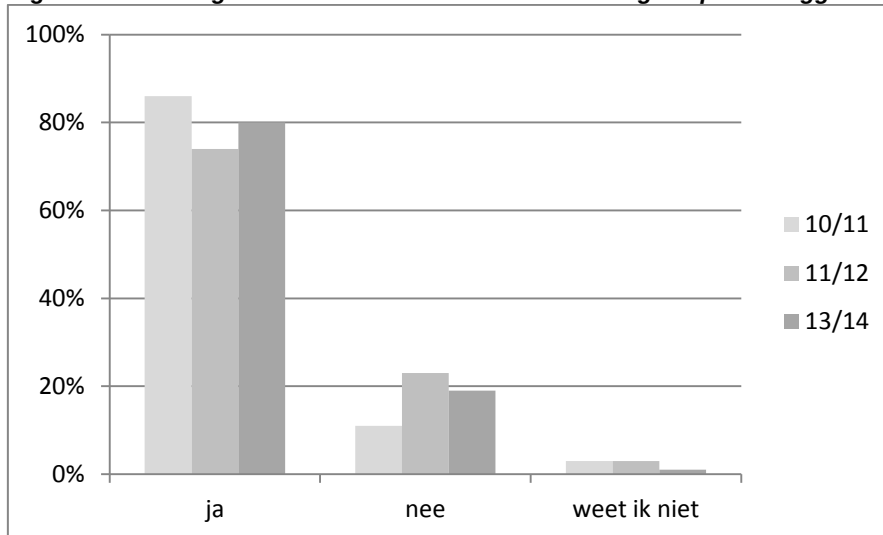
Figuur 1. Aanwezigheid van een leermiddelenbeleid volgens po-leraren

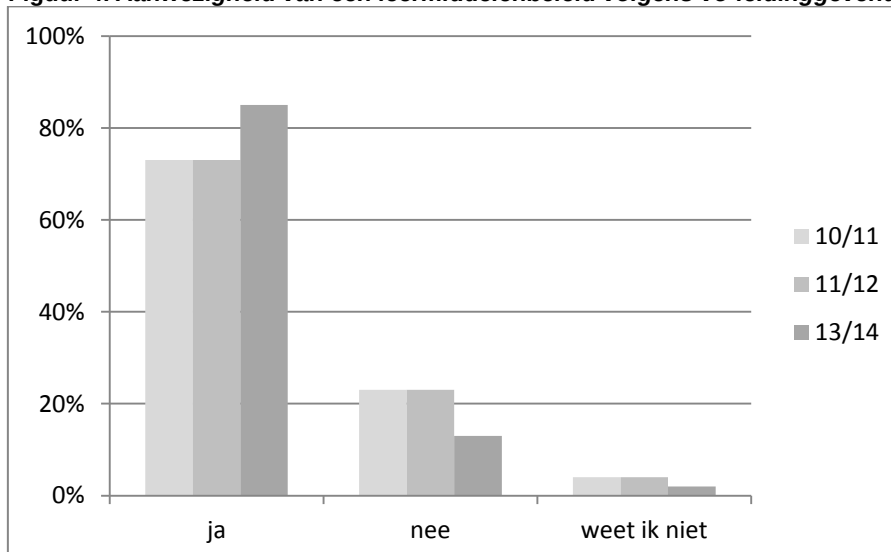
Figuur 2. Aanwezigheid van een leermiddelenbeleid volgens vo-leraren

Figuur 3. Aanwezigheid van een leermiddelenbeleid volgens po-leidinggevenden

Figuur 4. Aanwezigheid van een leermiddelenbeleid volgens vo-leidinggevenden

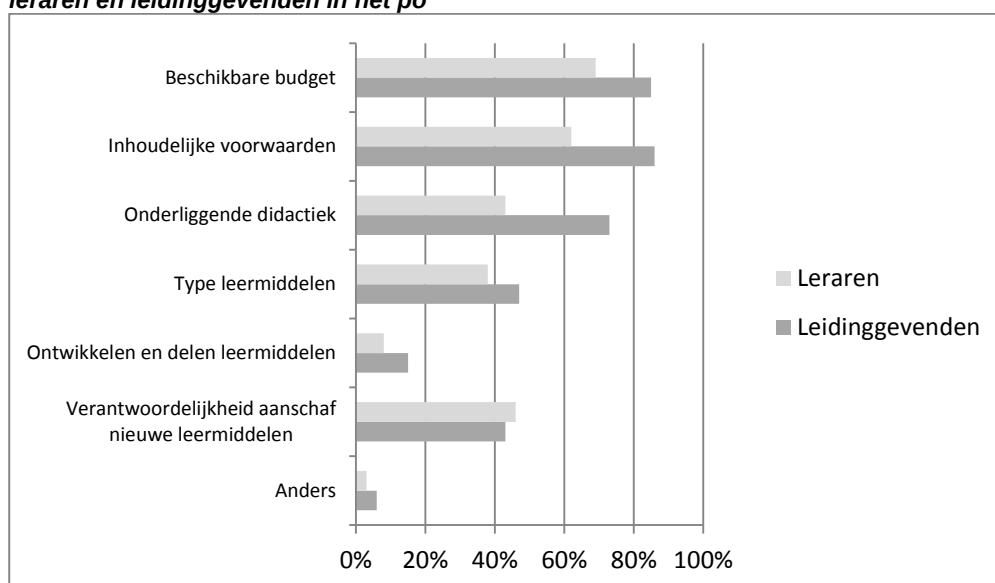

2.2 Waarover zijn afspraken gemaakt in het leermiddelenbeleid?

Volgens po-leraren worden er vooral afspraken gemaakt over het beschikbare budget en de inhoudelijke voorwaarden (thema's, doelen en aandachtsgebieden). Ook leidinggevenden in het po noemen deze punten, nog meer dan leraren. Daarnaast noemen leidinggevenden als belangrijk punt dat er afspraken zijn gemaakt over de onderliggende didactiek.

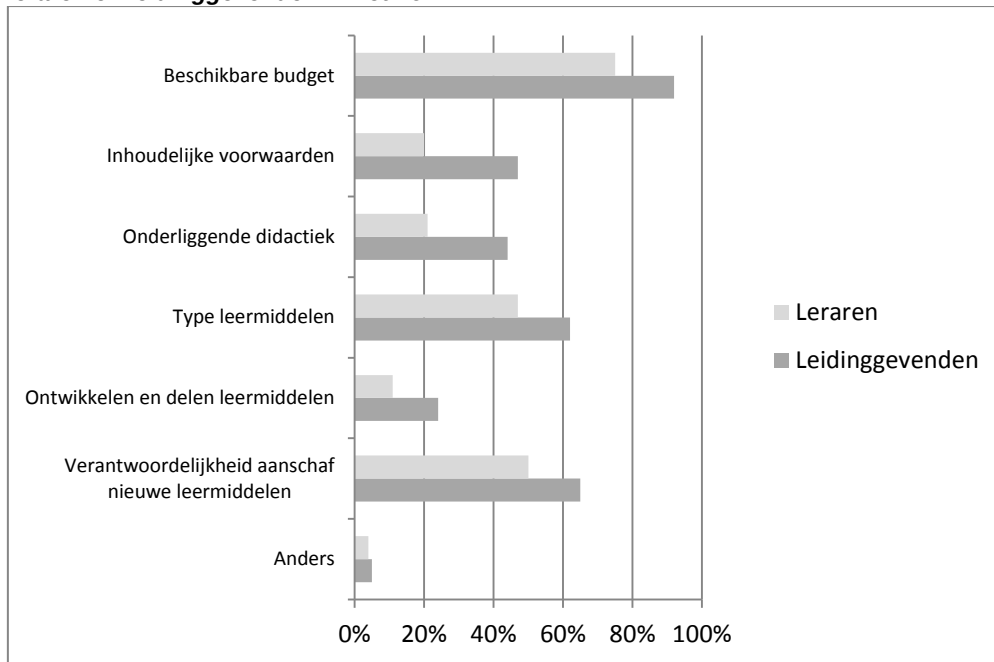
In het vo worden volgens zowel leraren als leidinggevenden vooral afspraken gemaakt over het beschikbare budget. Daarnaast noemt ook (bijna) de helft van de leraren en bijna twee derde van de leidinggevenden dat er afspraken zijn gemaakt over wie er verantwoordelijk zijn voor de aanschaf van nieuwe leermiddelen en het type leermiddelen dat gebruikt wordt (papier, digitaal, methoden en zelf ontwikkelde leermiddelen).

Figuur 5. Aspecten waarover afspraken zijn gemaakt in het leermiddelenbeleid volgens leraren en leidinggevenden in het po⁵

⁵ Leraren en leidinggevenden mochten meerdere antwoorden geven.

Figuur 6. Aspecten waarover afspraken zijn gemaakt in het leermiddelenbeleid volgens leraren en leidinggevenden in het vo⁶

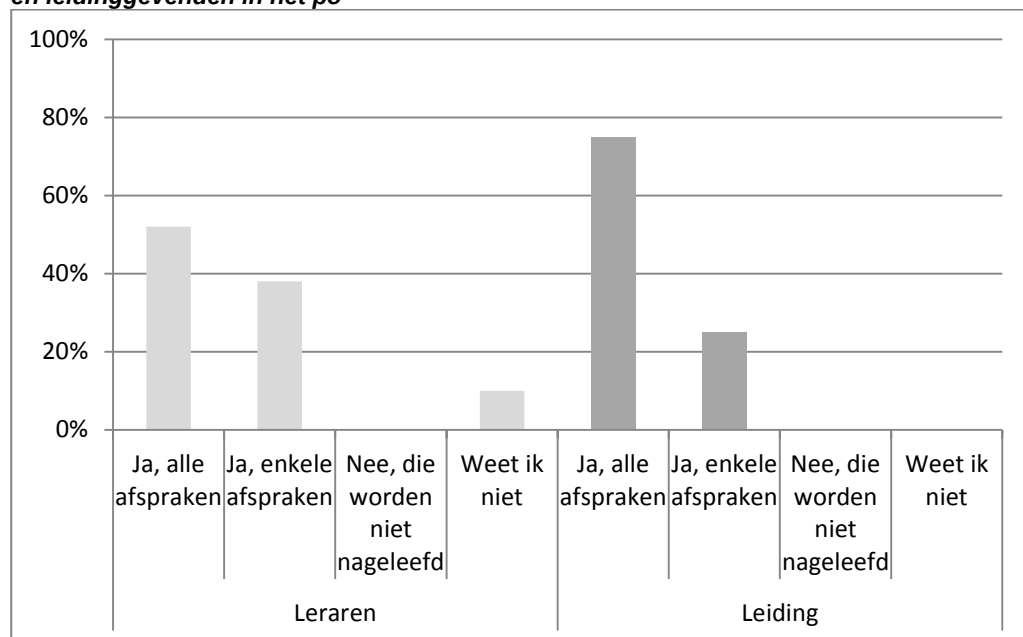

⁶ Leraren en leidinggevenden mochten meerdere antwoorden geven.

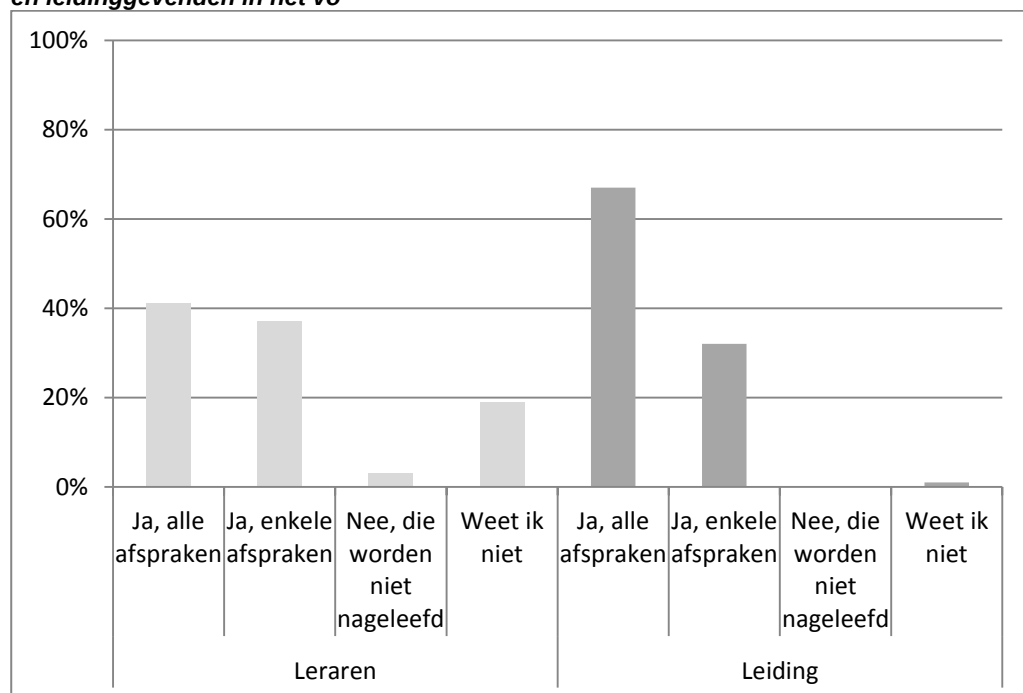
2.3 Worden deze afspraken nageleefd in de praktijk?

De helft van de po-leraren en 40% van de vo-leraren zegt dat alle gemaakte afspraken uit het leermiddelenbeleid worden nageleefd. Daarnaast zegt ruim een derde, in beide sectoren, dat enkele afspraken worden nagekomen. Leidinggevers zijn optimistischer dan leraren. Drie kwart van de po-leidinggevers en twee derde van de vo-leidinggevers zegt dat alle afspraken worden nageleefd.

Figuur 7. Naleven van afspraken uit het leermiddelenbeleid in de praktijk, volgens leraren en leidinggevers in het po

Figuur 8. Naleven van afspraken uit het leermiddelenbeleid in de praktijk, volgens leraren en leidinggevers in het vo

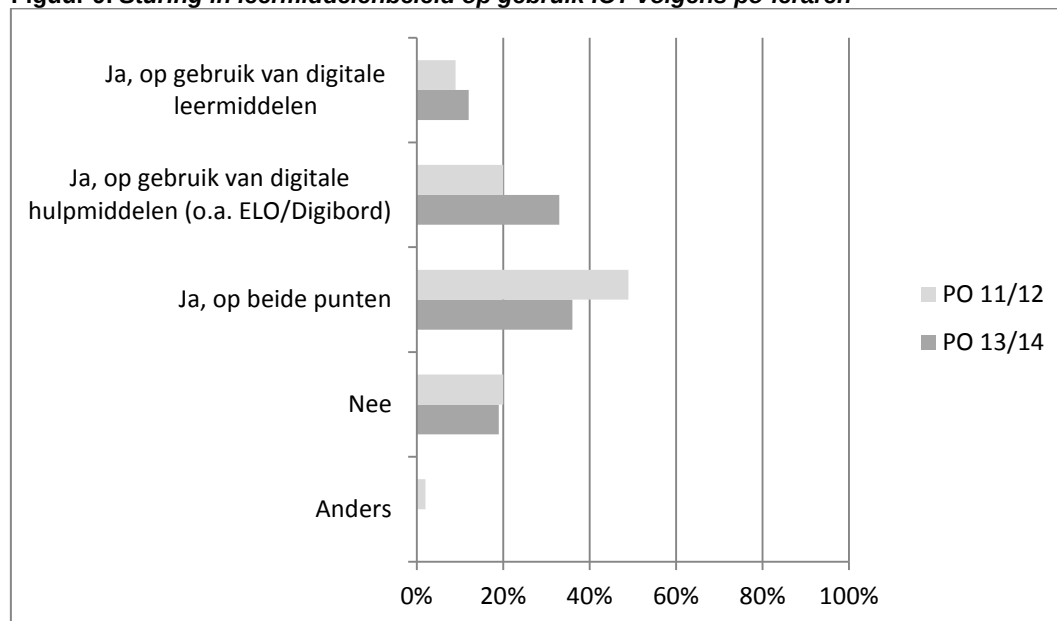

2.4 Stuurt het leermiddelenbeleid op ICT-gebruik?

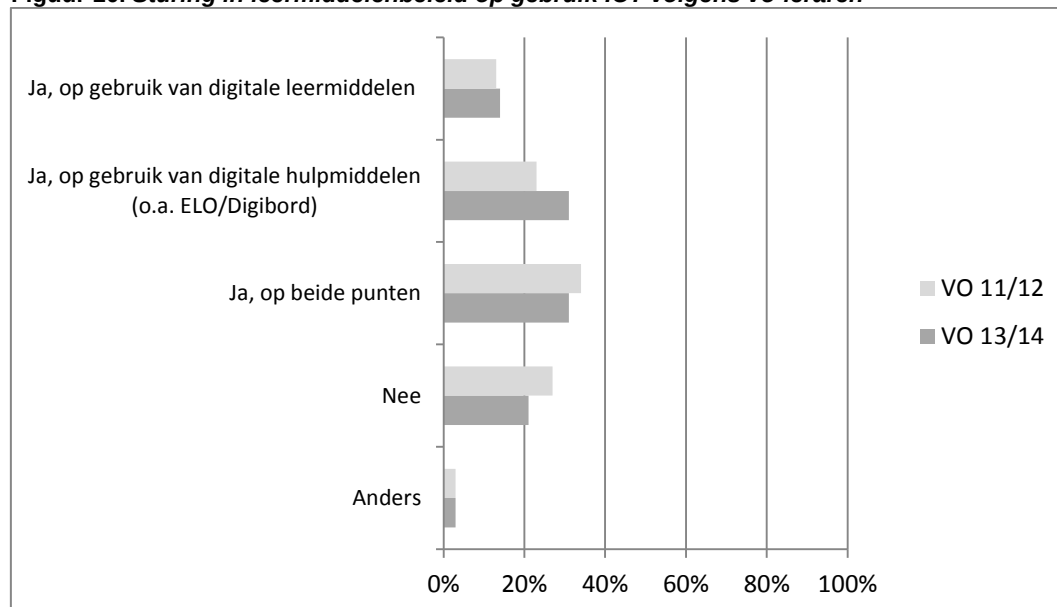
Volgens 81% van de po-leraren en 76% van de vo-leraren stuurt het leermiddelenbeleid bewust op het gebruik van ICT. Van de leidinggevendenden zegt 86% in het vo en 81% in het vo, dat het leermiddelenbeleid bewust stuurt op het gebruik van ICT.

Volgens leraren en leidinggevendenden in beide sectoren is de sturing op digitale leermiddelen gegroeid ten opzichte van 11/12. De sturing op het gebruik van zowel digitale leermiddelen als digitale hulpmiddelen (onder andere ELO/Digibord) is daarentegen wat gedaald in 13/14.

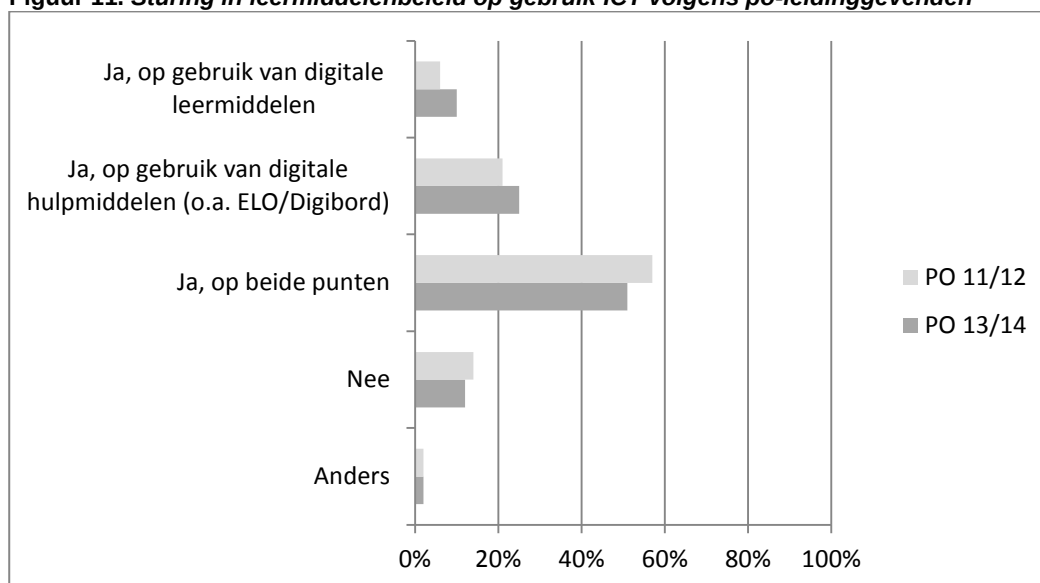
Figuur 9. Sturing in leermiddelenbeleid op gebruik ICT volgens po-leraren

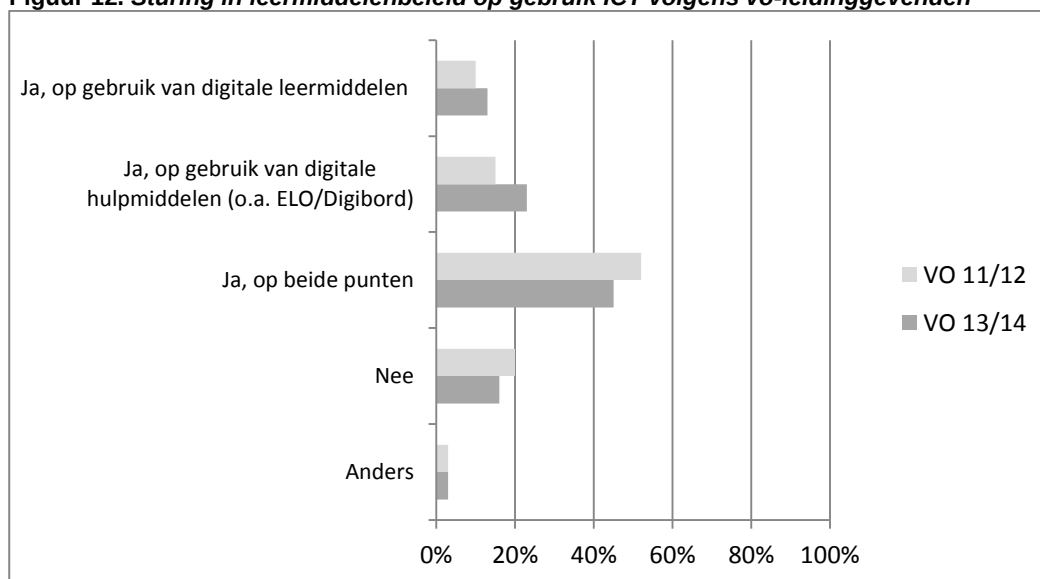
Figuur 10. Sturing in leermiddelenbeleid op gebruik ICT volgens vo-leraren

Figuur 11. Sturing in leermiddelenbeleid op gebruik ICT volgens po-leidinggevenden

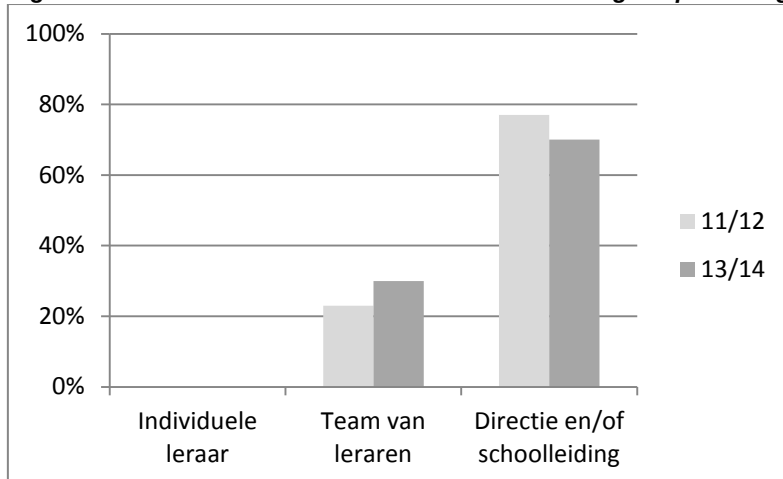
Figuur 12. Sturing in leermiddelenbeleid op gebruik ICT volgens vo-leidinggevenden

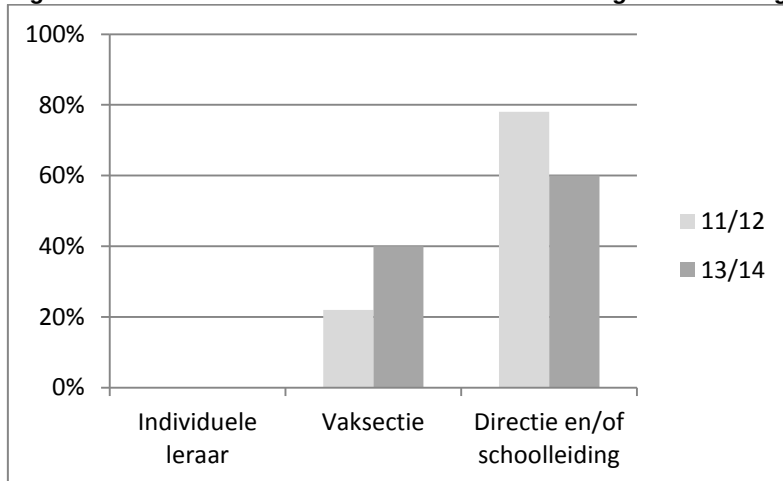
2.5 Wie beslist of er nieuwe leermiddelen aangeschaft worden?

Volgens 70% van de po-leidinggevenden en 60% van de vo-leidinggevenden beslist voornamelijk de schoolleiding of er nieuwe leermiddelen aanschaf mogen worden. Dit percentage is in beide sectoren wel licht gedaald ten opzichte van 11/12.

Figuur 13. Beslissers over aanschaf leermiddelen volgens po-leidinggevenden

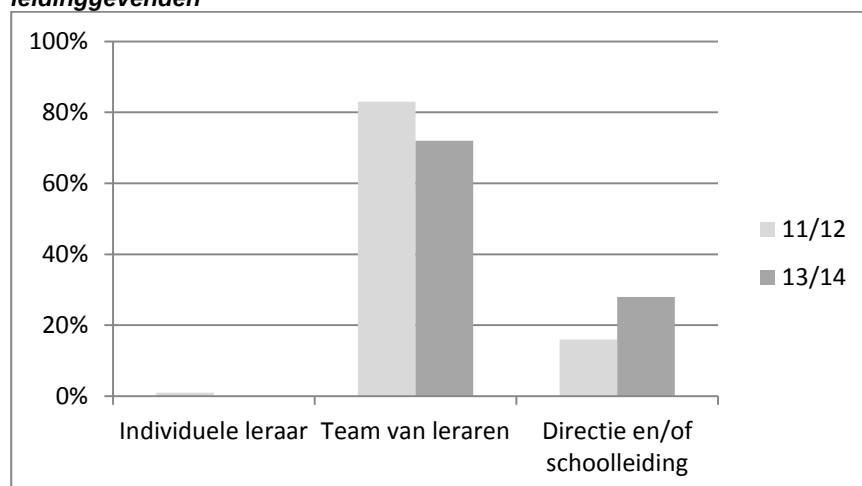
Figuur 14. Beslissers over aanschaf leermiddelen volgens vo-leidinggevenden

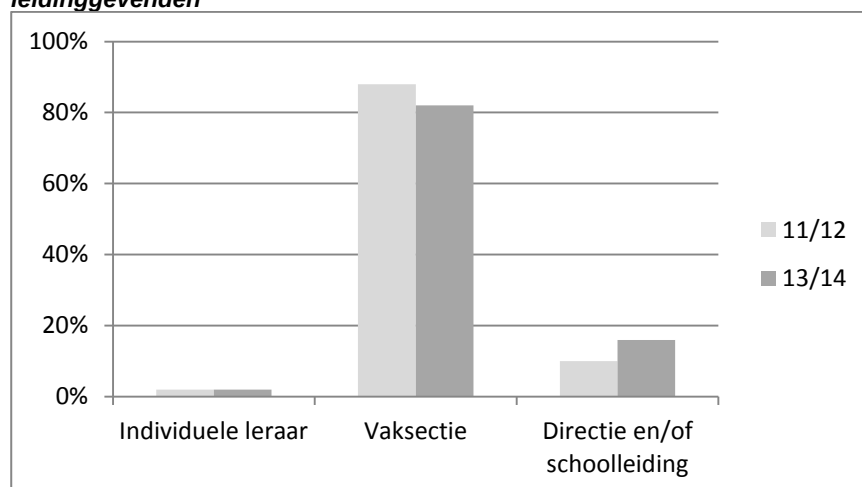
2.6 Wie beslist welke leermiddelen aangeschaft worden?

Welke leermiddelen aangeschaft mogen worden ligt volgens 72% van de po-leidinggevenden en volgens 82% van de vo-leidinggevenden meer bij de leraren. Hier is ook een lichte daling zichtbaar vergeleken met 11/12.

Figuur 15. Beslissers over welke leermiddelen aangeschaft mogen worden volgens po-leidinggevenden

Figuur 16. Beslissers over welke leermiddelen aangeschaft mogen worden volgens vo-leidinggevenden

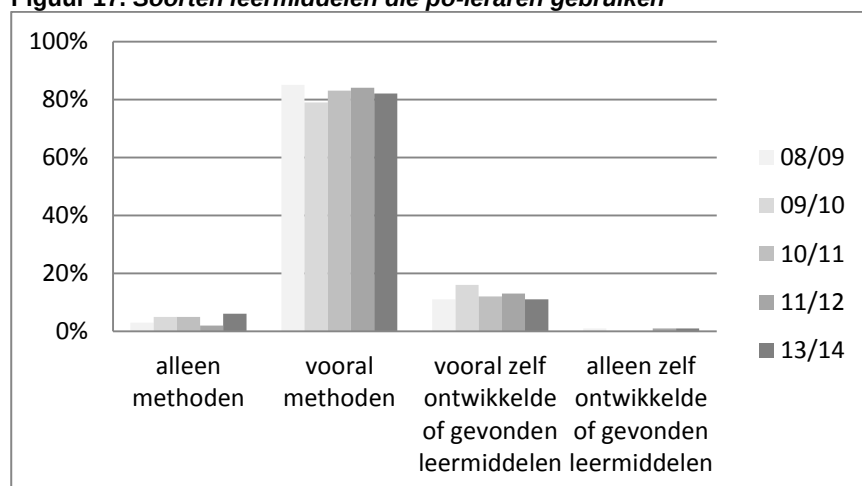
3. Leermiddelengebruik

In dit hoofdstuk wordt behandeld welke leermiddelen leraren gebruiken. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen methodegebonden en niet-methodegebonden leermiddelen.

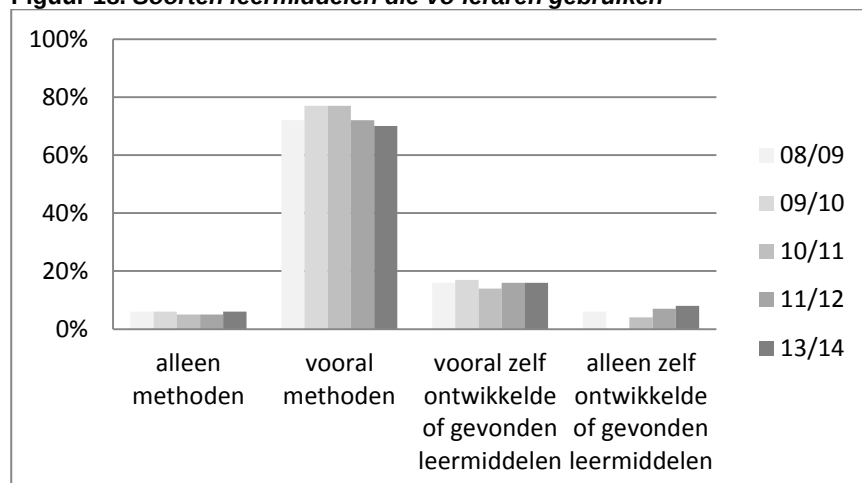
3.1 Welke leermiddelen gebruiken leraren?

Zowel in het po (82%) als in het vo (70%) gebruiken leraren voornamelijk lesmethoden, aangevuld met zelf ontwikkelde of gevonden leermiddelen. Dit beeld is de afgelopen 5 jaar redelijk hetzelfde gebleven. Ook leidinggevend in zowel het po (78%) als in het vo (67%) geven aan dat leraren vooral gebruik maken van methoden, aangevuld met zelf ontwikkelde of gevonden leermiddelen. In het po denkt 21% van de leidinggevend dat leraren dit jaar weer meer gebruik maken van de methode ten opzichte van 11/12, in het vo denkt 33% van de leidinggevend dat.

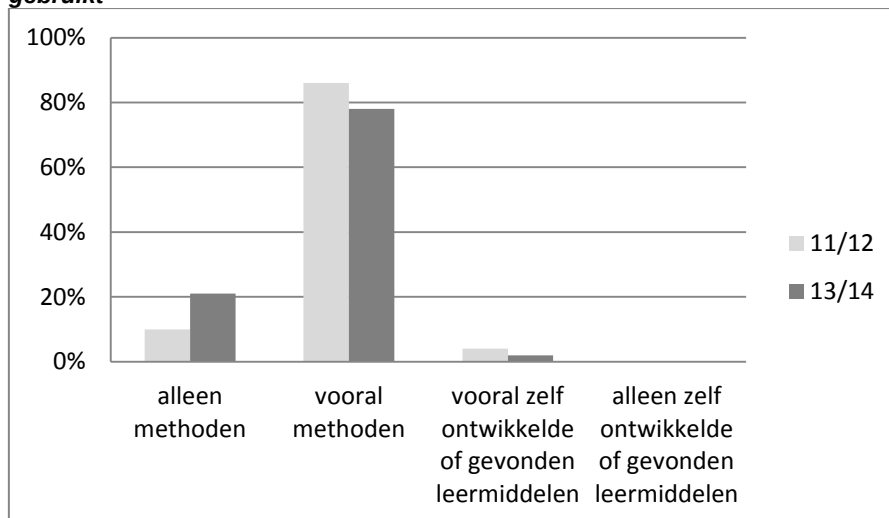
Figuur 17. Soorten leermiddelen die po-leraren gebruiken

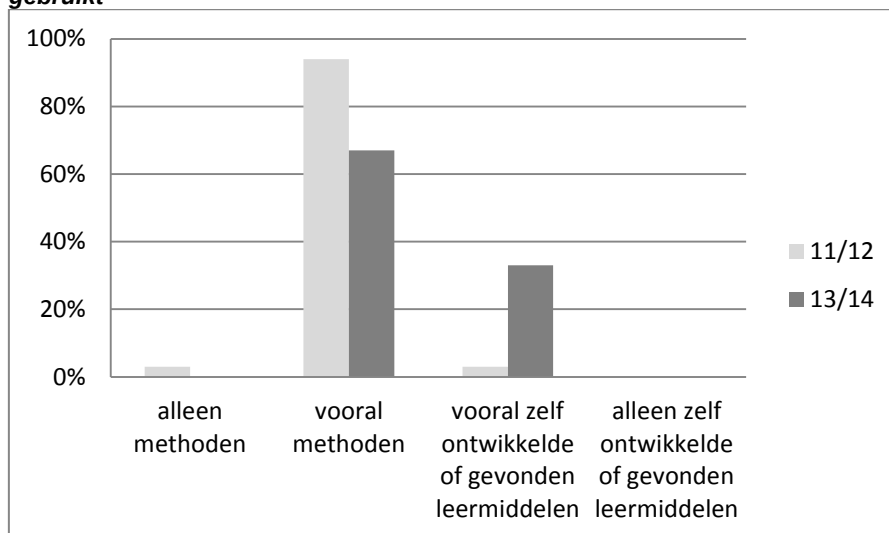
Figuur 18. Soorten leermiddelen die vo-leraren gebruiken

Figuur 19. Soorten leermiddelen die volgens po-leidinggevenden op school worden gebruikt

Figuur 20. Soorten leermiddelen die volgens vo-leidinggevenden op school worden gebruikt

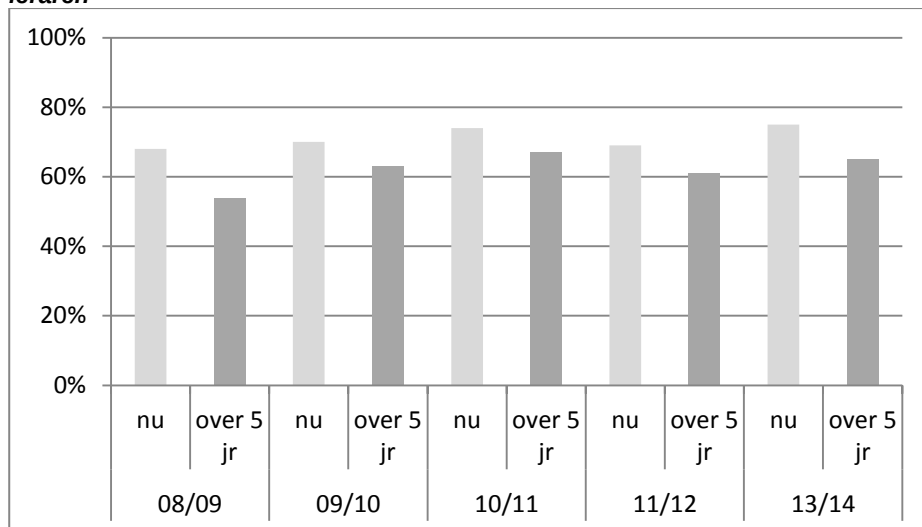
3.2 In welke mate gebruiken leraren methodegebonden leermiddelen?

Dit jaar ligt het percentage methodegebruik volgens po-leraren op 75%. Dat beeld is de afgelopen jaren redelijk onveranderd gebleven. De wens van po-leraren is dat het aandeel methodegebonden leermiddelen over vijf jaar zal dalen naar 65%. Ook dit beeld is de afgelopen jaren redelijk constant.

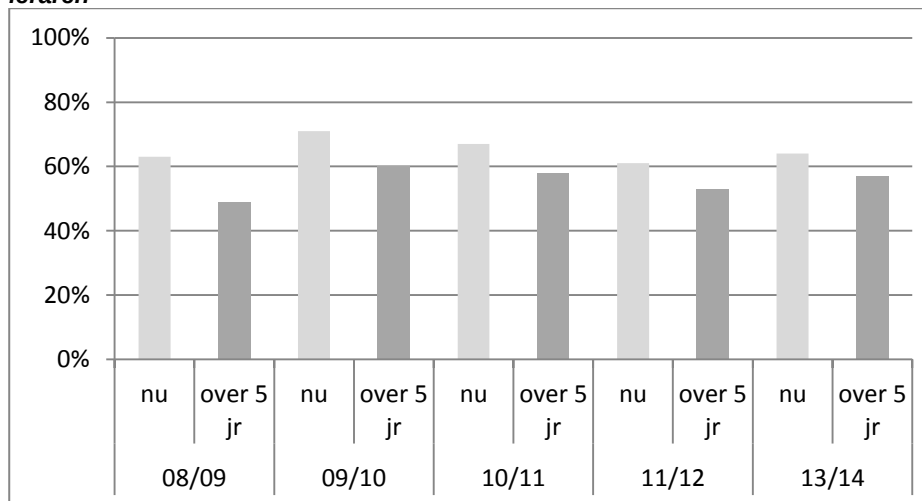
In het vo ligt het aandeel methodegebonden leermiddelen iets lager dan in het po (64%). De wens van vo-leraren is dat het aandeel methodegebonden leermiddelen over vijf jaar zal dalen naar 57%. Deze resultaten zijn de afgelopen jaren ook redelijk gelijk gebleven.

Volgens leidinggevenden in zowel het po als het vo, ligt het aandeel methodegebonden leermiddelen hoger dan dat leraren aangeven. Volgens po-leidinggevenden is 84% van de leermiddelen methodegebonden en volgens vo-leidinggevenden is dat 79%.

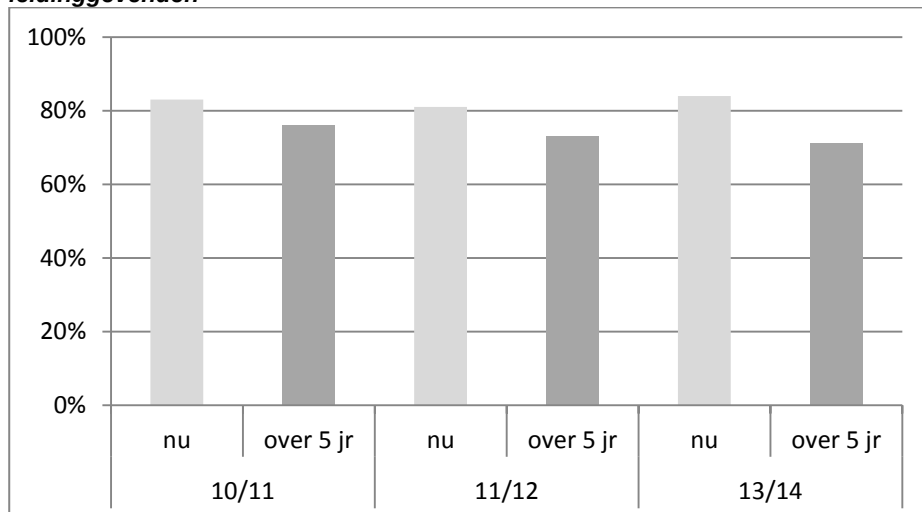
**Figuur 21. Aandeel methodegebonden leermiddelen, nu en in de toekomst, volgens po-
leraren**

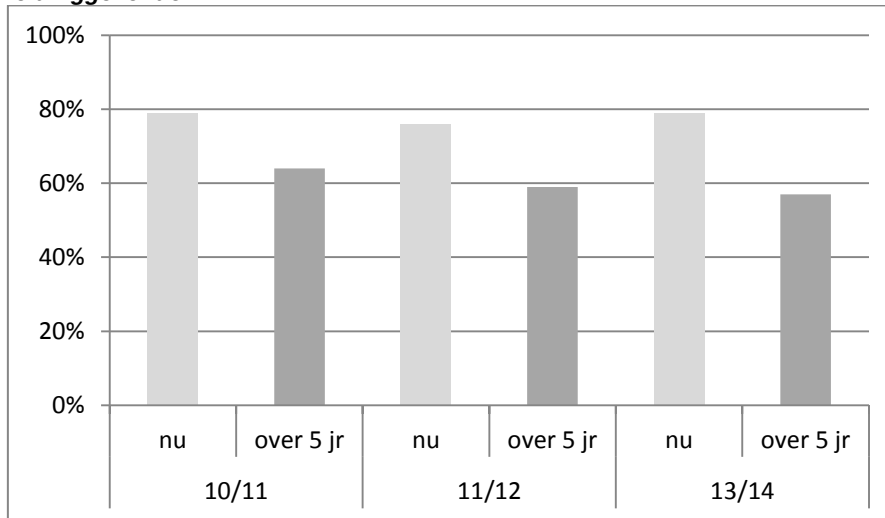
**Figuur 22. Aandeel methodegebonden leermiddelen, nu en in de toekomst, volgens vo-
leraren**

**Figuur 23. Aandeel methodegebonden leermiddelen, nu en in de toekomst, volgens po-
leidinggevendenden**

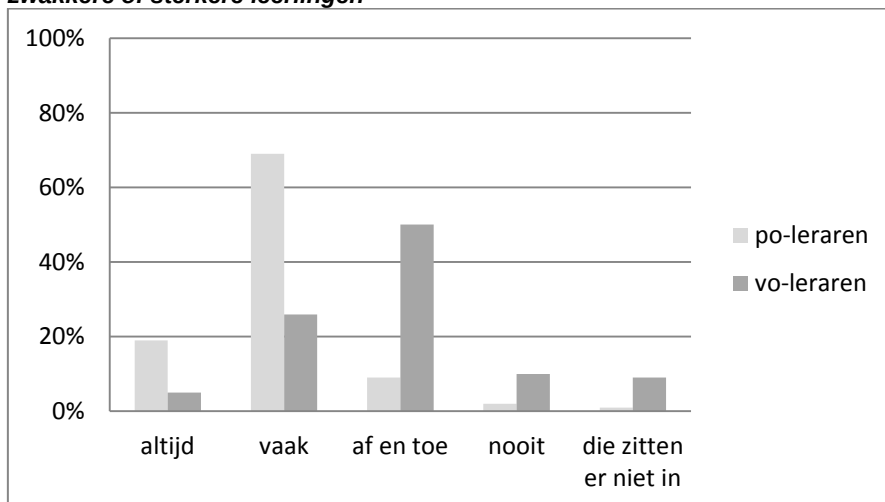
Figuur 24. Aandeel methodegebonden leermiddelen, nu en in de toekomst, volgens vo-leidinggeevenden

3.3 In hoeverre gebruiken leraren extra opdrachten uit methoden?

In het po zegt 69% vaak gebruik te maken van de extra opdrachten voor zwakkere of sterkere leerlingen. In het vo zegt de grootste groep (50%) dat zij af en toe gebruik maken van deze opdrachten.

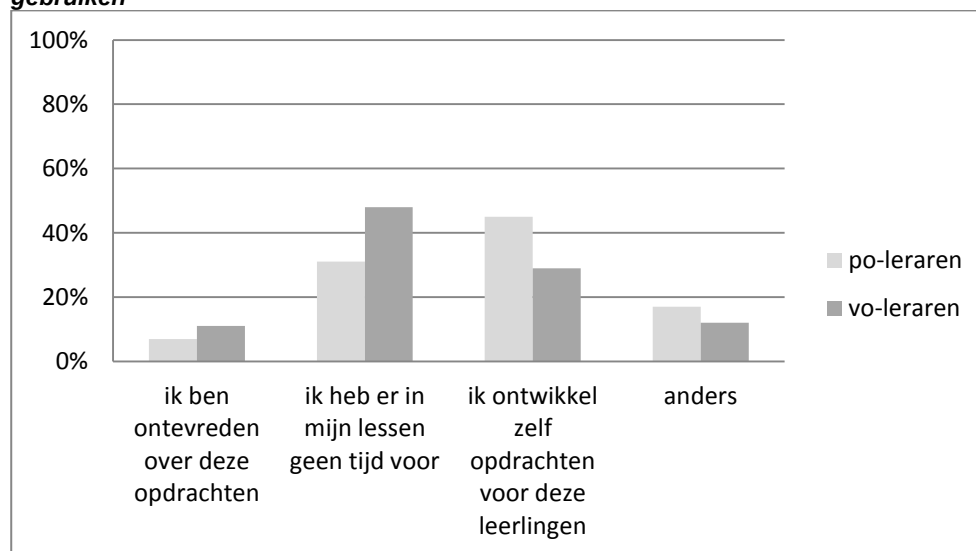
Figuur 25. Mate waarin leraren extra opdrachten uit de methoden gebruiken voor zwakkere of sterkere leerlingen

3.4 Waarom gebruiken leraren extra opdrachten af en toe of nooit?

Leraren die de opdrachten voor zwakkere of sterkere leerlingen af en toe of nooit gebruiken, noemen als belangrijkste reden dat zij zelf opdrachten voor deze leerlingen ontwikkelen of dat ze gebrek aan tijd hebben. In het po wordt de reden 'ik ontwikkel zelf opdrachten' het meest genoemd (45% van de leraren). In het vo wordt tijdgebrek door de grootste groep genoemd (48% van de leraren).

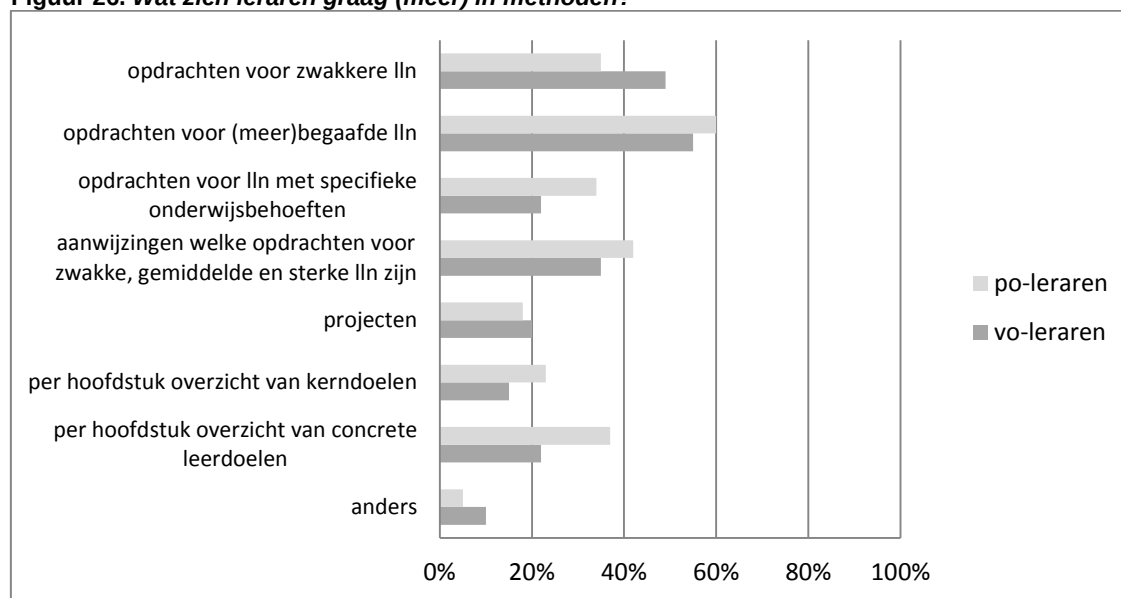
Figuur 26. Redenen waarom leraren de extra opdrachten slechts af en toe of nooit gebruiken

3.5 Wat zien leraren graag (meer) in methoden?

Leraren zien vooral graag meer opdrachten in methoden voor (meer)begaafde leerlingen (60% van de po-leraren en 55% van de vo-leraren). Daarnaast ziet een groep leraren graag meer opdrachten voor zwakkere leerlingen (35% van de po-leraren, 49% van de vo-leraren) en aanwijzingen welke opdrachten zij het beste kunnen gebruiken voor zwakke, gemiddelde of sterke leerlingen (42% van po-leraren en 35% van de vo-leraren). Voor het vo zijn deze resultaten opmerkelijk, aangezien figuur 25 laat zien dat een grote groep vo-leraren extra opdrachten door tijdgebrek niet inzet. In het po wenst 37% van de leraren ook een overzicht van concrete leerdoelen per hoofdstuk.

Figuur 26. Wat zien leraren graag (meer) in methoden?

4. Het gebruik van digitale leermiddelen

Het zijn interessante tijden op het gebied van digitaal leermateriaal. Leraren, leidinggevenden, leerlingen en ouders hebben belangstelling voor de ontwikkelingen hierin. Goed en voldoende digitaal lesmateriaal is een voorwaarde om de mogelijkheden van ICT in de klas te kunnen benutten. Met digitaal leermateriaal hebben leraren instrumenten in handen om leerlingen te monitoren, coachen en om verschillende leerstijlen aan te spreken. Daarnaast kan ICT helpen om informatie in samenhang te presenteren en om maatwerk organiseerbaar te houden. Bestuurders, verenigd in de sectororganisaties, maken stappen om de ontwikkelingen in de markt te sturen. Ook het ministerie van OCW ziet deze ontwikkeling en zoekt naar kansen om doorbraken te realiseren. Scholen zijn in beweging en bezig om nieuwe leermiddelen, methodes en materialen te ontwikkelen. Juist in de samenwerking tussen sectoren, scholen en ministerie kan het gebruik en de kwaliteit van digitaal leermateriaal worden verhoogd.

Aan de hand van veertien vragen is de stand van zaken rondom het gebruik van digitale leermiddelen in kaart gebracht. Hierbij is digitaal leermateriaal gedefinieerd als: *leermateriaal dat digitaal is verkregen. De materialen kunnen bestaan uit (een combinatie) van tekst, illustraties, geluid, video en simulaties en worden gebruikt voor het bereiken van een leerdoel.*

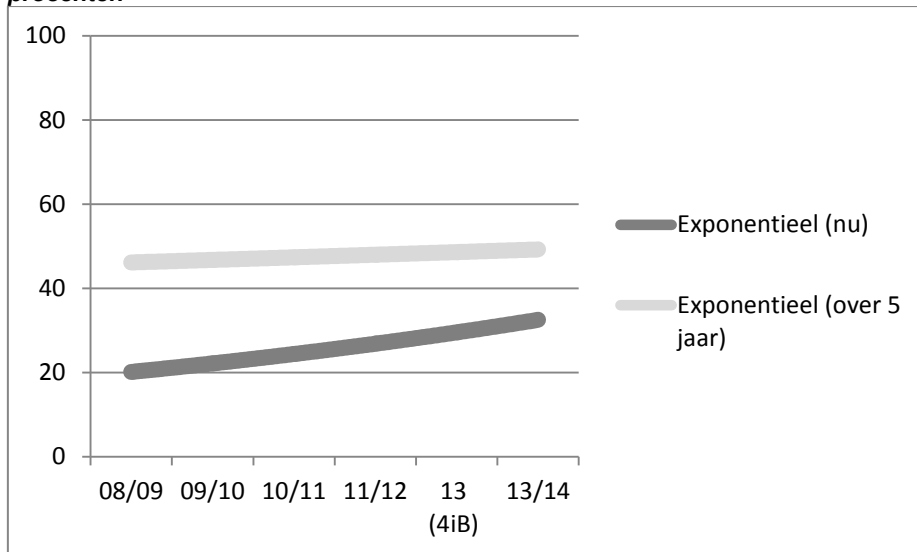
4.1 Wat is het aandeel digitale leermiddelen (en de wens voor de toekomst)?

Het aandeel digitale leermiddelen in de school is volgens po-leraren 26%. Leidinggevenden in het po denken dat het aandeel digitale leermiddelen op 28% ligt. De wens van po-leraren is dat over 5 jaar 46% van de leermiddelen digitaal is. Leidinggevenden in het po wensen dat leraren over 5 jaar 53% van de leermiddelen digitaal inzet.

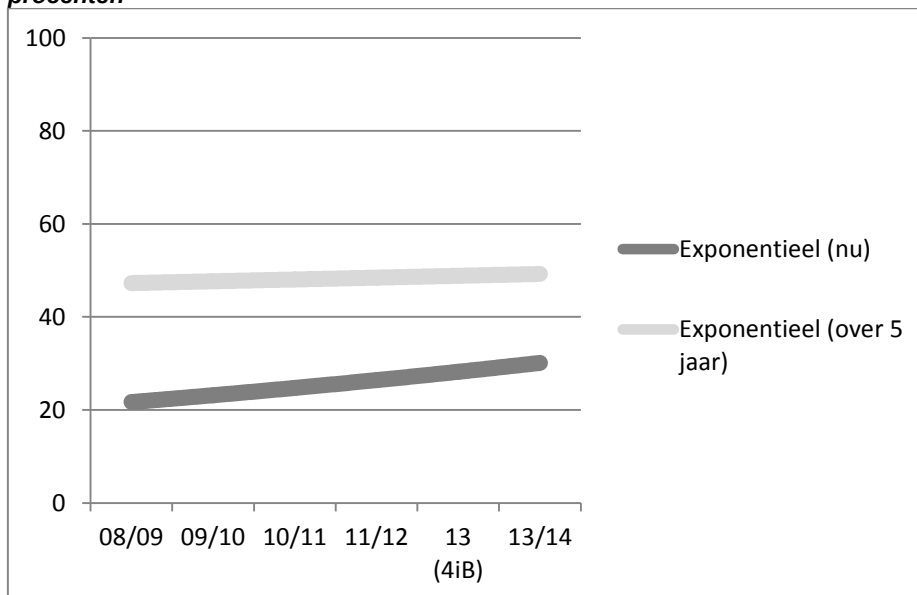
In het vo is het aandeel digitale leermiddelen momenteel 30% volgens leraren en 28% volgens leidinggevenden. Over 5 jaar wensen vo-leraren 50% van hun leermiddelen digitaal in te kunnen zetten en vo-leidinggevenden wensen dat leraren dan 55% van de leermiddelen digitaal inzetten.

Wat betreft het toekomstige gebruik neemt de verwachting/wens van leidinggevenden, zowel in het po als in het vo ten opzichte van voorgaande jaren licht toe.

Figuur 28. Aandeel digitale leermiddelen in het po, nu en verwacht/gewenst over 5 jaar in procenten

Figuur 29. Aandeel digitale leermiddelen in het vo, nu en verwacht/gewenst over 5 jaar in procenten

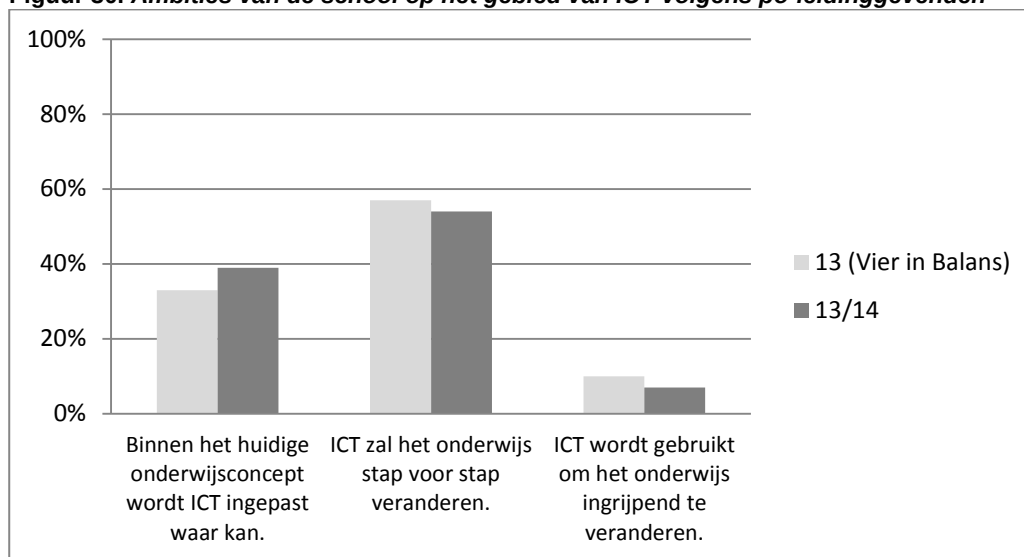

4.2 Welke ambities hebben scholen op het gebied van ICT?

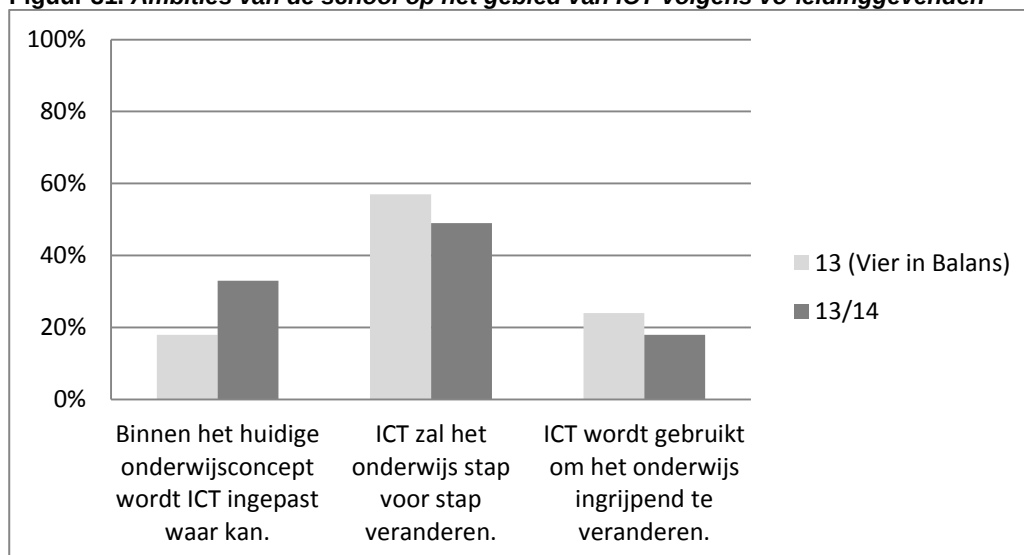
Volgens de helft van de leidinggevenden in het po en vo wordt ICT gebruikt om het onderwijs stap voor stap te veranderen en te verbeteren. Ruim een derde is van mening dat de school het huidige onderwijsconcept wil behouden en daar waar mogelijk ICT inpast.

Vergeleken met vorig jaar lijken zowel po- als vo-scholen iets voorzichtiger geworden in hun ambities op het gebied van in ICT. ICT wordt bijna niet toegepast om het onderwijs radicaal te veranderen.

Figuur 30. Ambities van de school op het gebied van ICT volgens po-leidinggevenden

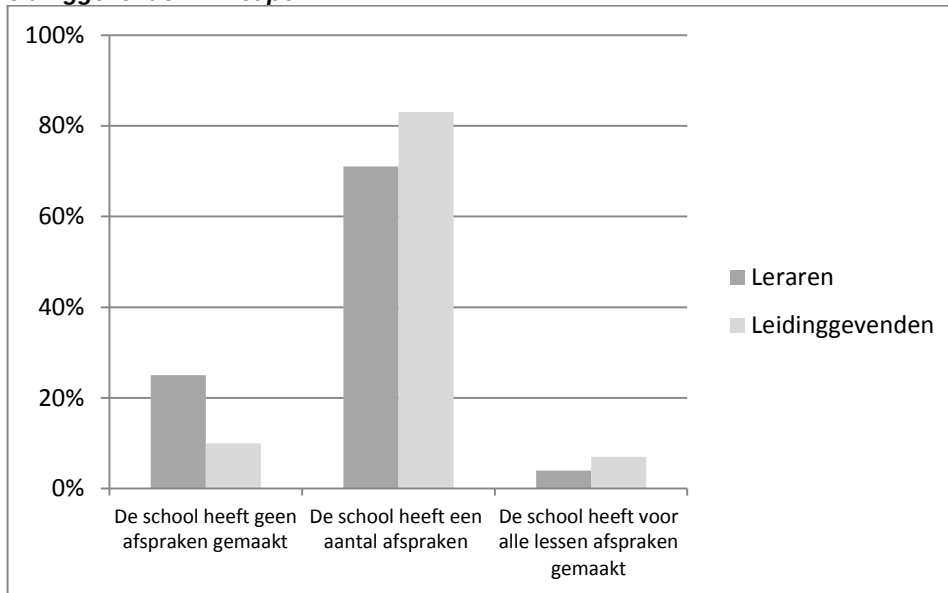
Figuur 31. Ambities van de school op het gebied van ICT volgens vo-leidinggevenden

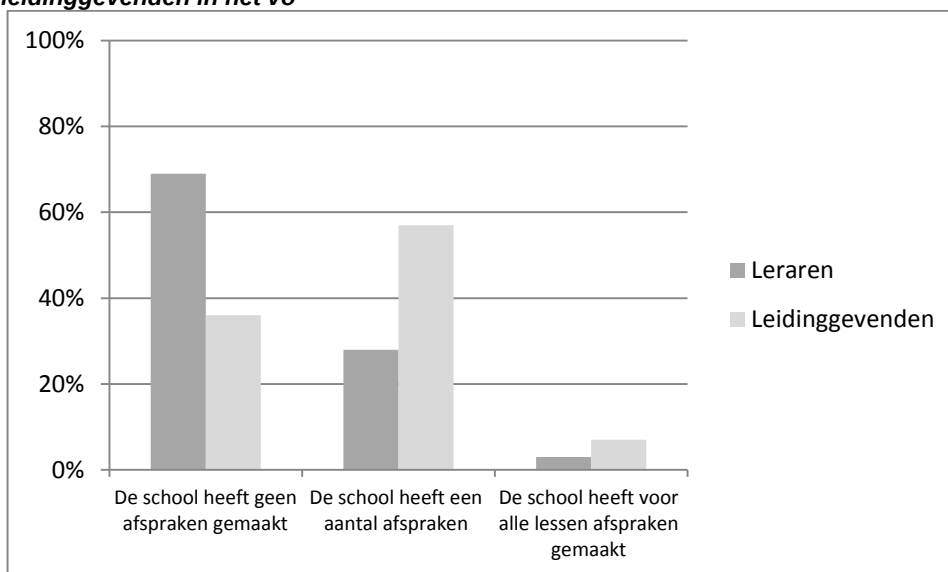
4.3 Hoe typeren scholen hun ICT-gebruik?

In het po geeft 25% van de leraren aan dat er geen afspraken zijn gemaakt over de didactische inzet van ICT en digitaal leermateriaal. In het vo ligt dit percentage veel hoger, namelijk op 69%. Volgens leidinggevenden in beide sectoren zijn er meer afspraken gemaakt dan leraren aangeven.

Figuur 32. Mate waarin er afspraken zijn over ICT-gebruik, volgens leraren en leidinggevenden in het po

Figuur 33. Mate waarin er afspraken zijn over ICT-gebruik, volgens leraren en leidinggevenden in het vo

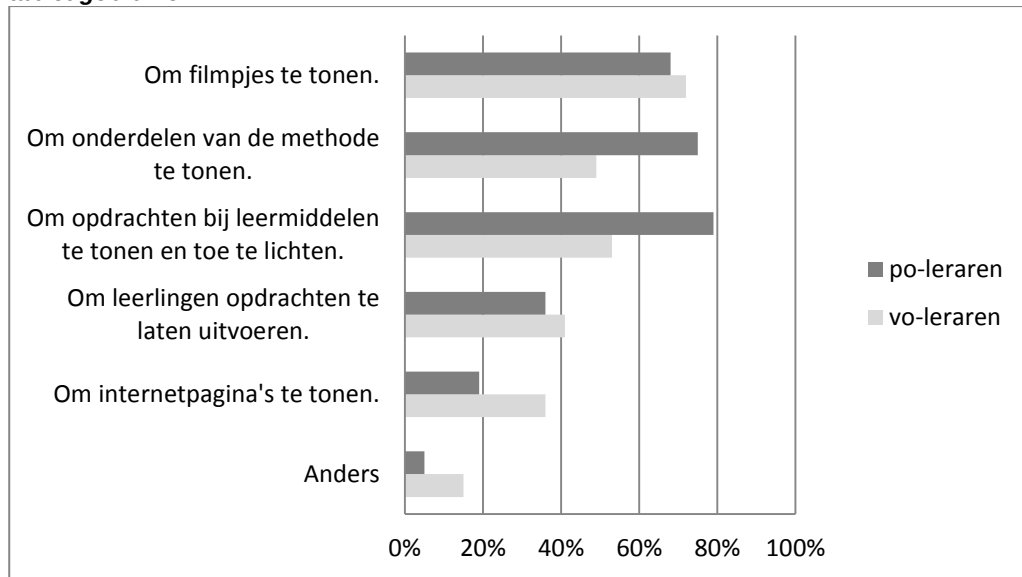

4.4 Voor welke doeleinden gebruiken scholen ICT?

In het po worden een computer, digitaal schoolbord, laptop en/of tablet het meest gebruikt om opdrachten bij leermiddelen, onderdelen bij de methode of filmpjes te tonen.

In het vo zijn dat ook de drie meest genoemde doeleinden, alhoewel de percentages wel iets lager liggen dan in het po, met uitzondering van het tonen van filmpjes.

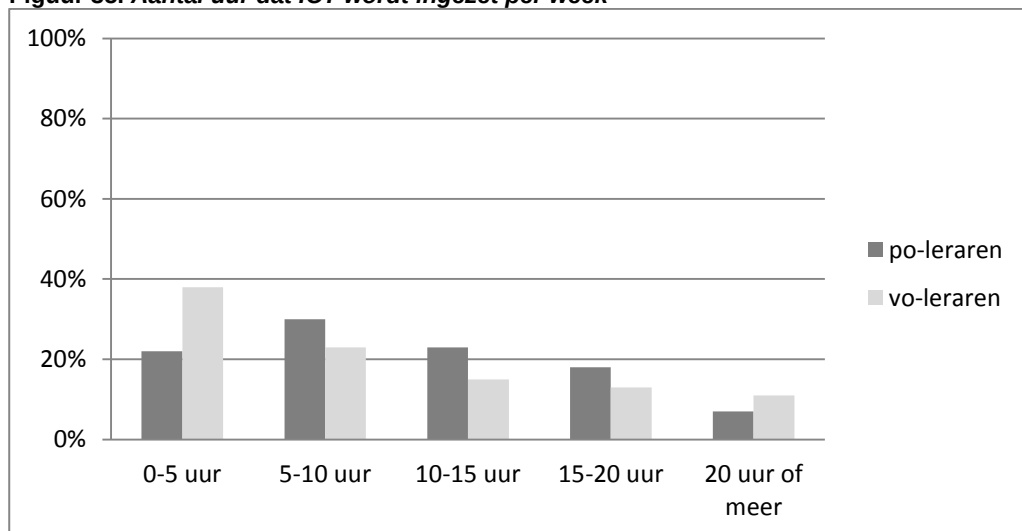
Figuur 34. Doeleinden waarvoor leraren een computer, digitaal schoolbord, laptop en/of tablet gebruiken⁷

4.5 Hoeveel uur wordt ICT ingezet per week?

48% van de po-leraren gebruikt meer dan 10 uur per week ICT bij het geven van onderwijs. Deze cijfers komen overeen met de resultaten van de Vier in Balans monitor 2013 (49%). In het vo gebruikt 39% van de leraren meer dan 10 uur per week ICT bij het geven van onderwijs. Dit is een stijging ten opzichte van 2013, toen lag dat percentage volgens de Vier in Balans monitor 2013 op 30%.

Figuur 35. Aantal uur dat ICT wordt ingezet per week⁸

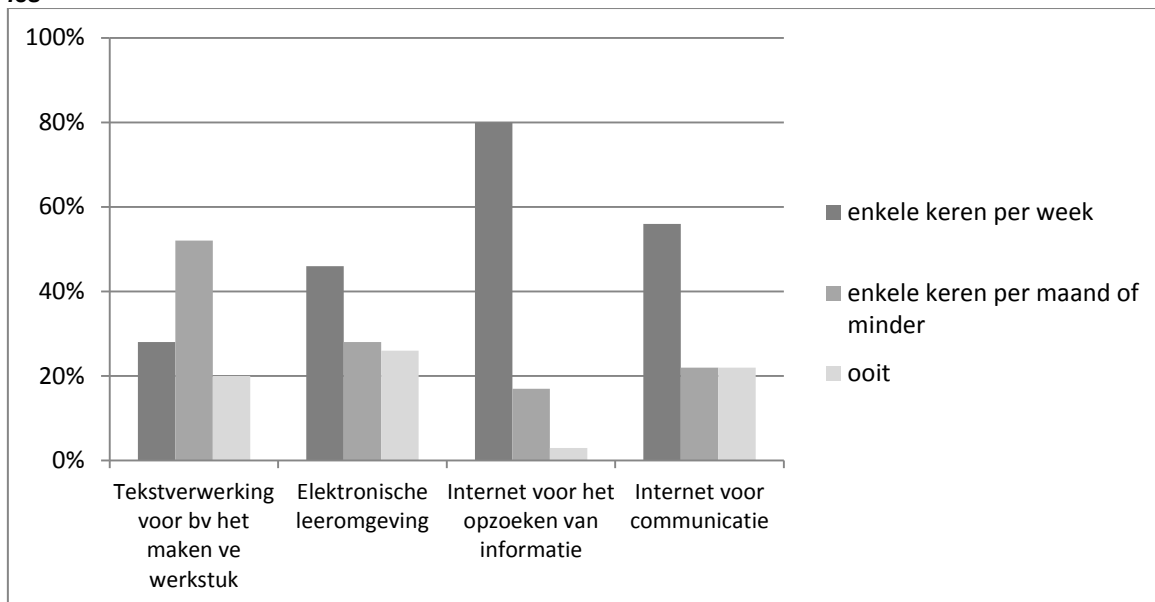
⁷ Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

⁸ Figuur 35 laat zien dat een grote groep leraren minder dan 10 uur per week ICT gebruikt. Minder dan 10 uur lijkt wellicht weinig maar de resultaten zijn gebaseerd op leraren die zowel fulltime als parttime werken.

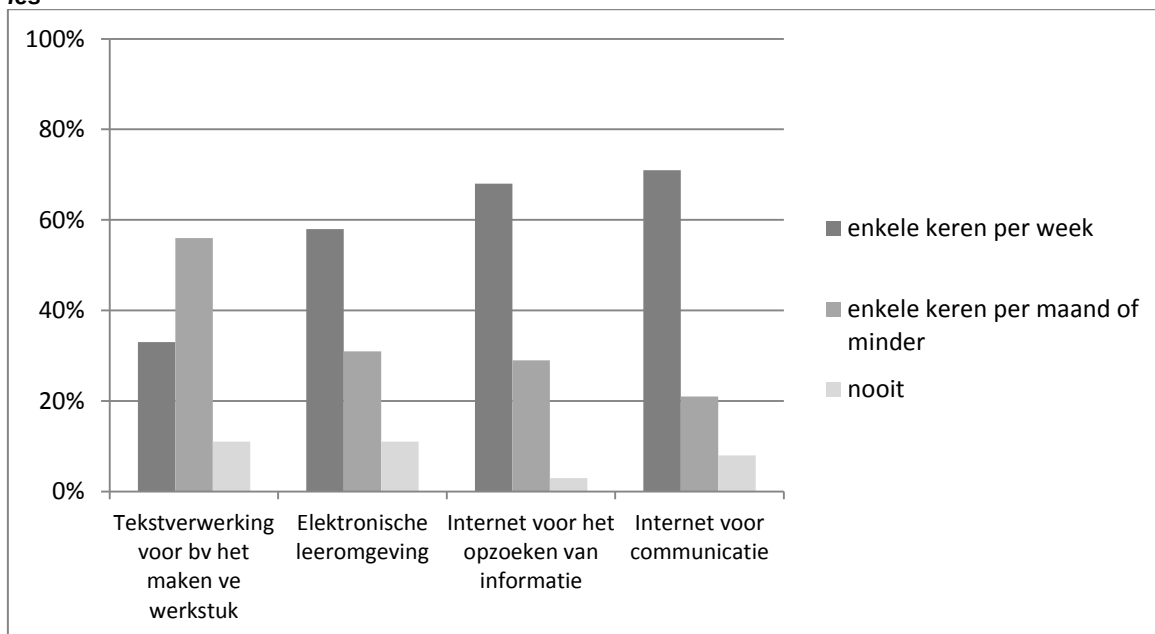
4.6 Welke ICT-toepassingen zijn er tijdens de les?

In het po gebruikt 80% van de leraren ICT om op internet informatie op te zoeken. Ook gebruikt een ruime meerderheid ICT om via internet te communiceren. In het vo gebruiken leraren deze twee ICT-toepassingen ook het meest.

Figuur 36. Mate waarin po-leraren verschillende ICT-toepassingen gebruiken tijdens de les

Figuur 37. Mate waarin vo-leraren verschillende ICT-toepassingen gebruiken tijdens de les

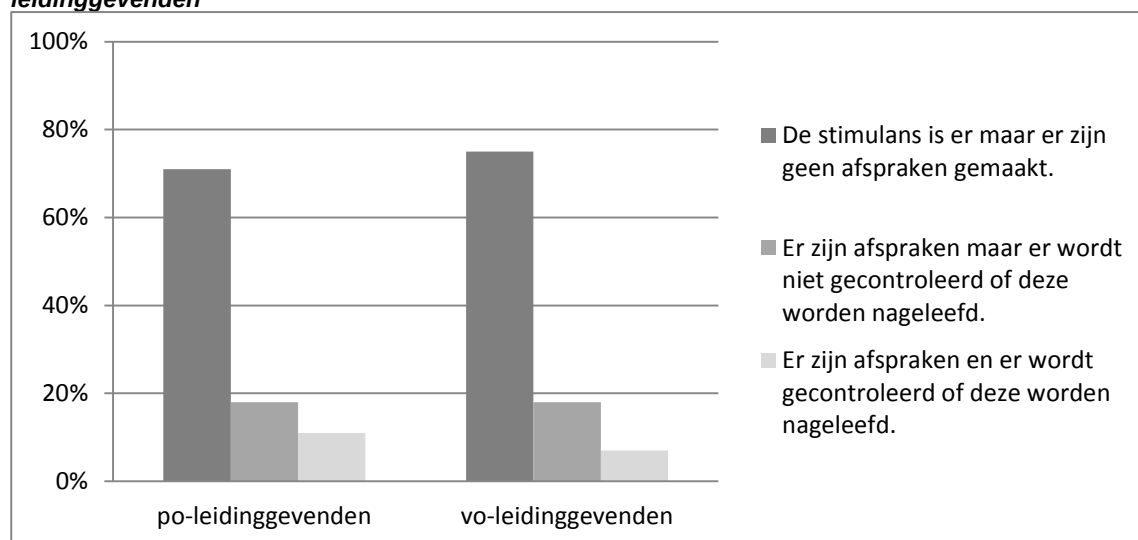

4.7 Hoe stimuleren scholen het gebruik van gratis digitale leermiddelen?

69% van de po-leidinggevenden en 70% van de vo-leidinggevenden zegt dat hun school leraren stimuleert om gebruik te maken van gratis digitale leermiddelen. Vergeleken met 2011 en 2012 neemt deze stimulans af in het po (2011: 85%, 2012: 81%, 2014: 69%) en toe in het vo (2011: 64%, 2012: 65%, 2014: 70%).

Van de po-leidinggevenden die aangeven dat hun school leraren stimuleert om gebruik te maken van digitale leermiddelen, zegt 71%, evenals in 2012, dat leraren zelf beslissen of ze er gebruik van maken. In het vo zien we eenzelfde beeld. Daar zegt 75% van de leidinggevenden dat leraren zelf beslissen of ze daadwerkelijk gratis digitale leermiddelen gebruiken (in 2012 78%)⁹.

Figuur 38. Mate waarin scholen gratis digitaal leermiddelengebruik stimuleren volgens leidinggevenden

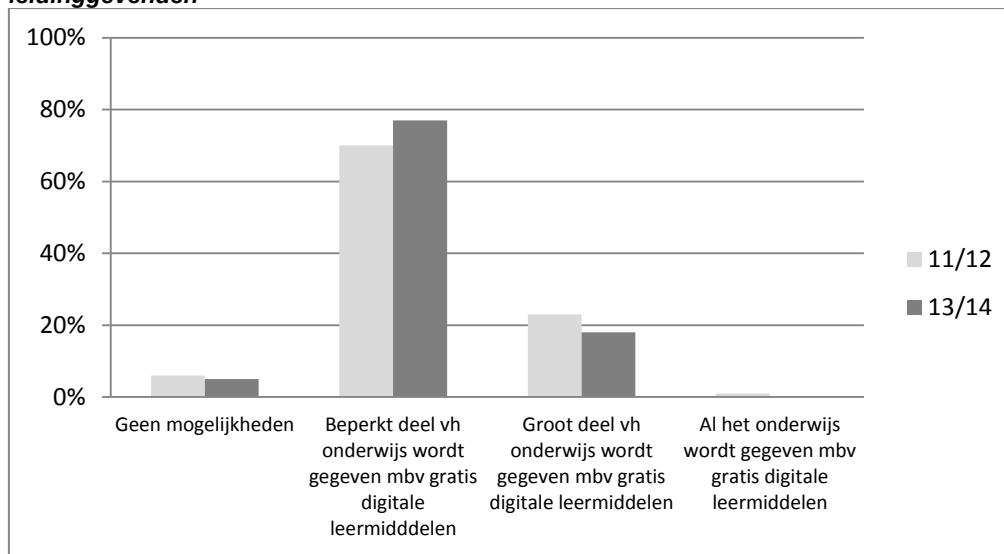
4.8 Wat zijn mogelijkheden van gratis digitale leermiddelen?

77% van de po-leidinggevenden en 67% van de vo-leidinggevenden denkt dat een beperkt deel van het onderwijs in de toekomst gegeven zal worden met behulp van gratis digitale leermiddelen.

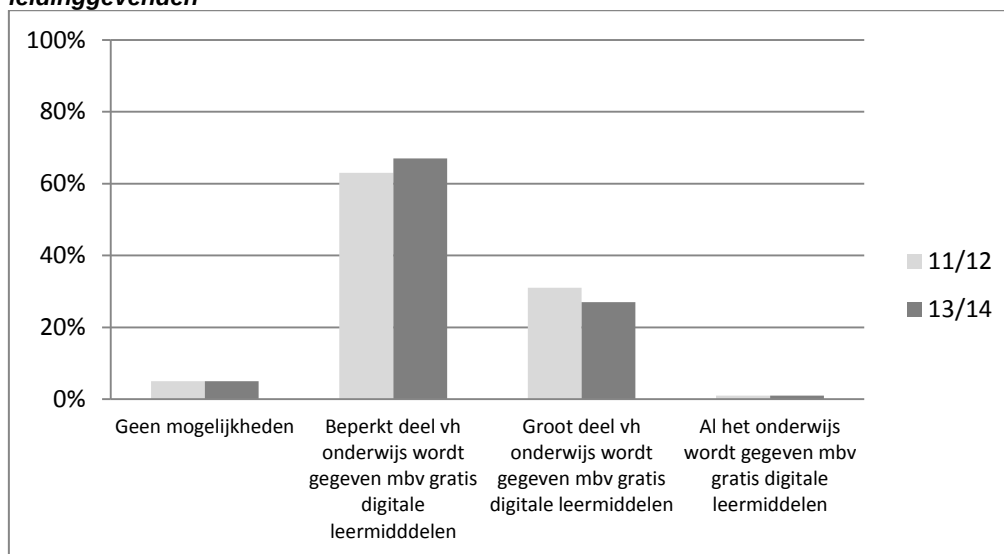
In 11/12 dachten iets meer leidinggevenden dat een groot deel van het onderwijs in de toekomst met behulp van digitale leermiddelen gegeven zou worden.

⁹ In 10/11 waren de antwoordopties voor leidinggevenden anders dan in 11/12 en 12/13. Daarom kunnen de resultaten van 2011 niet vergeleken worden met 11/12 en 13/14.

Figuur 39. Mogelijkheden voor het gebruik van gratis digitale leermiddelen, volgens po-leidinggeevenden

Figuur 40. Mogelijkheden voor het gebruik van gratis digitale leermiddelen, volgens vo-leidinggeevenden

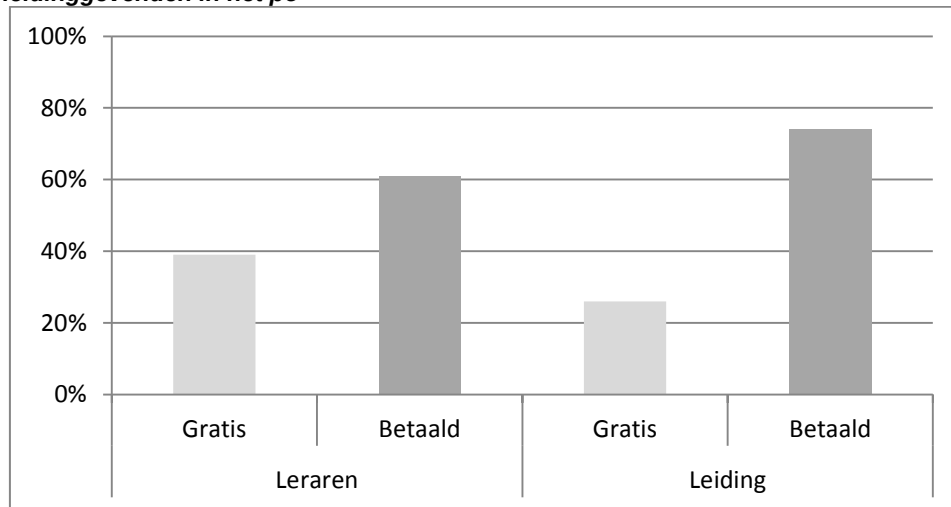

4.9 Wat is de verhouding tussen gratis en betaalde digitale leermiddelen?

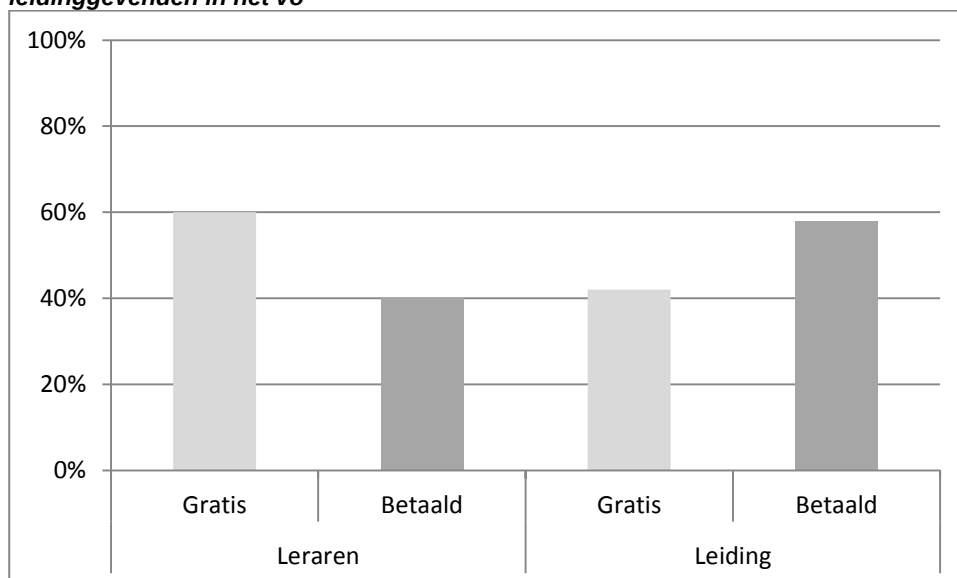
Van de digitale leermiddelen die in het po gebruikt worden, is 39% gratis zeggen leraren. Leidinggeevenden in het po denken dat dit percentage lager ligt, namelijk op 26%. In 11/12 gaven leraren aan dat 27% van hun digitale leermiddelen gratis was. Leidinggeevenden dachten toen dat het percentage gratis digitale leermiddelen 15% was.

In het vo is 60% van de digitale leermiddelen gratis volgens leraren. Dit percentage ligt fors hoger dan in het po. De Vier in Balans monitor 2013 geeft ook aan dat in het vo juist open materialen, die publiek beschikbaar zijn en vaak gratis gebruikt mogen worden, populairder zijn dan gesloten materialen. Gesloten materialen zijn doorgaans niet gratis en worden vaak bij de methode geleverd. Net als in het po, is het ook in deze sector opvallend dat het percentage gratis digitale leermiddelen volgens leidinggeevenden lager ligt dan volgens leraren (42%). In 11/12 gaven leraren aan dat 27% van hun digitale leermiddelen gratis was. Leidinggeevenden dachten toen dat het percentage gratis digitale leermiddelen 14% was.

Figuur 41. Aandeel gratis en betaalde digitale leermiddelen, volgens leraren en leidinggevenden in het po

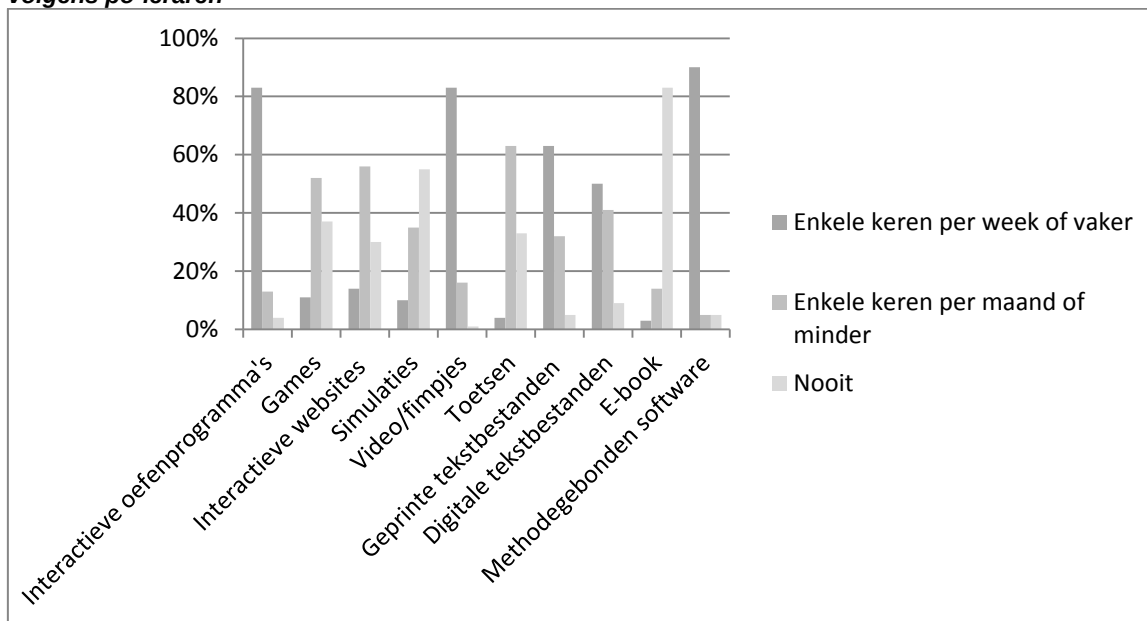
Figuur 42. Aandeel gratis en betaalde digitale leermiddelen, volgens leraren en leidinggevenden in het vo

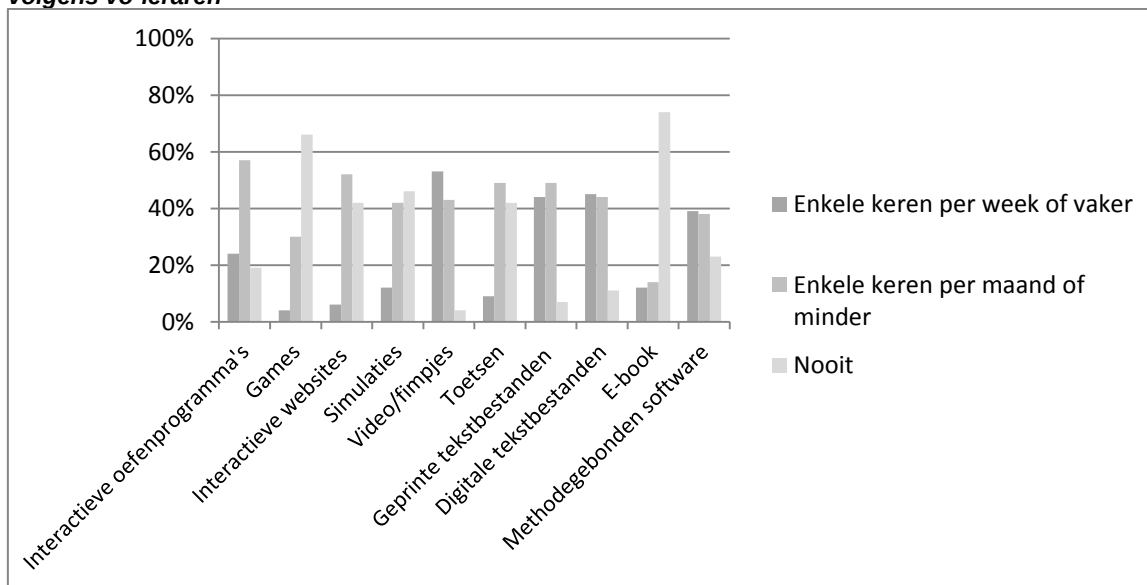
4.10 Welke soorten digitale leermiddelen worden gebruikt en hoe vaak?

In het po worden methodegebonden software, interactieve oefenprogramma's en filmpjes het vaakst gebruikt (enkele keren per week of vaker). Ook geprinte en digitale tekstbestanden (zoals pdf- en Word-bestanden) worden in het po vaak gebruikt. In het vo worden filmpjes, geprinte en digitale tekstbestanden en methodegebonden software het vaakst gebruikt. In het vo wordt er meer dan in het po gevarieerd in soorten digitale leermiddelen. Daarentegen gebruikt po het gekozen digitale leermiddel intensiever. Digitale leermiddelen zoals E-books, simulaties, games en interactieve website worden in beide sectoren weinig tot zelfs nooit gebruikt.

Figuur 43. Mate waarin verschillende soorten digitale leermiddelen worden gebruikt, volgens po-leraren

Figuur 44. Mate waarin verschillende soorten digitale leermiddelen worden gebruikt, volgens vo-leraren

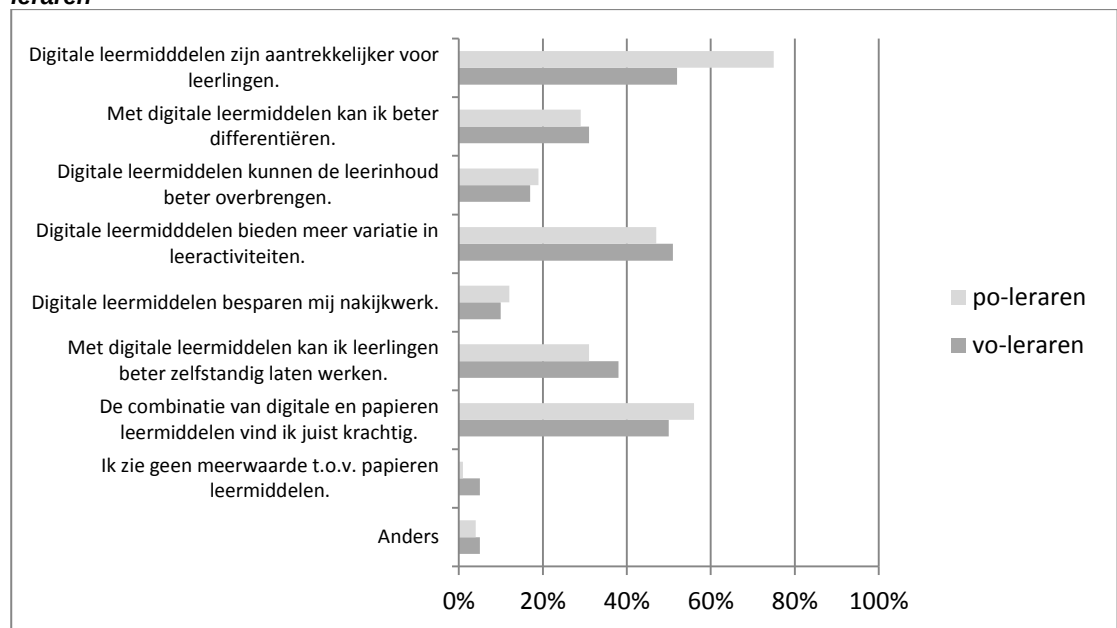
4.11 Wat is de meerwaarde van digitale leermiddelen?¹⁰

Zowel in het po als in het vo zien nagenoeg alle leraren een meerwaarde van digitale leermiddelen ten opzichte van papieren leermiddelen. 75% van de po-leraren vindt digitale leermiddelen aantrekkelijker voor leerlingen en 56% vindt de combinatie papieren en digitale leermiddelen krachtig.

¹⁰ Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

De helft van de vo-leraren noemt als meerwaarde dat digitale leermiddelen aantrekkelijker zijn voor leerlingen, dat digitale leermiddelen meer variatie in leeractiviteiten bieden en dat de combinatie papieren en digitale leermiddelen krachtig is. Het gebruik van digitale leermiddelen om beter te kunnen differentiëren gebeurt nog relatief weinig. Dit percentage ligt voor po- en vo-leraren rond de 30%.

Figuur 45. Meerwaarde van digitale leermiddelen t.o.v. papieren leermiddelen volgens leraren

4.12 Wanneer gaan scholen meer digitale leermiddelen gebruiken?¹¹

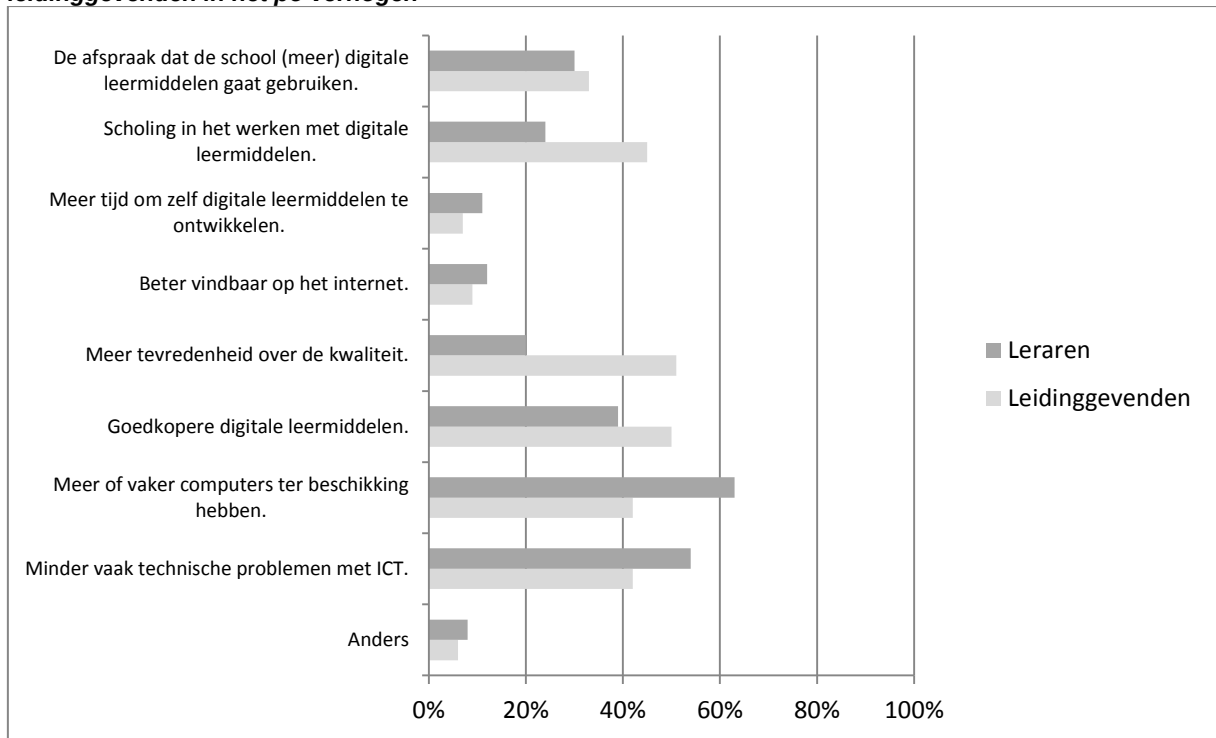
In het po geeft 63% van de leraren aan (meer) digitale leermiddelen te gaan gebruiken als ze meer of vaker computers tot hun beschikking hebben. Ook zegt 54% meer digitale leermiddelen te gaan gebruiken als er minder vaak technische problemen zijn met ICT.

Leidinggevend in het po denken juist dat meer tevredenheid over de kwaliteit (51%), goedkopere digitale leermiddelen (50%) en scholing van leraren (45%) nodig zijn om het gewenste gebruik haalbaar te maken. Opvallend is dat leraren juist op deze punten veel lager scoren.

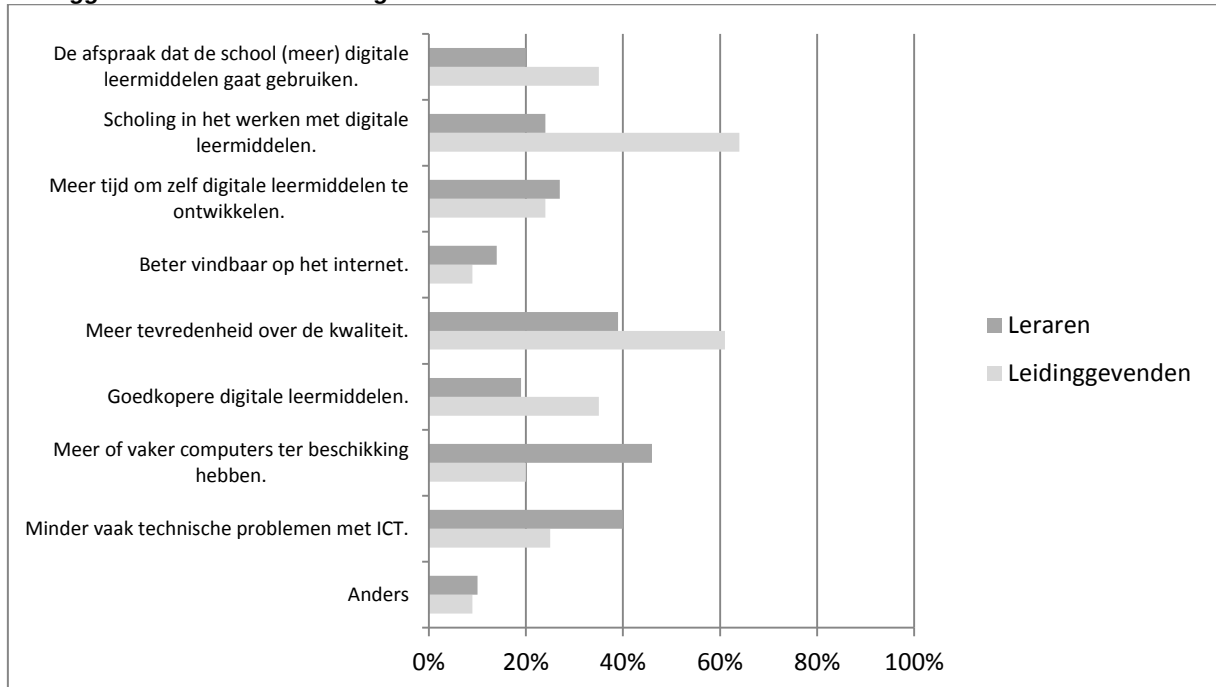
Net als in het po denken leidinggevend en leraren verschillend over de acties die nodig zijn om het gewenste gebruik van digitale leermiddelen haalbaar te maken. Vo-leraren zeggen dat vooral de beschikbaarheid van meer computers (46%) en minder technische problemen met ICT (40%) leiden tot meer gebruik van digitale leermiddelen. Vo-leidinggevend denken, net als po-leidinggevend, dat scholing en meer tevredenheid over de kwaliteit van digitaal leermateriaal meer bijdragen aan meer digitaal leermiddelengebruik.

¹¹ Leraren en leidinggevenden mochten maximaal 3 antwoorden geven.

Figuur 46. Mogelijkheden die gebruik digitale leermiddelen volgens leraren en leidinggevenden in het po verhogen

Figuur 47. Mogelijkheden die gebruik digitale leermiddelen volgens leraren en leidinggevenden in het vo verhogen

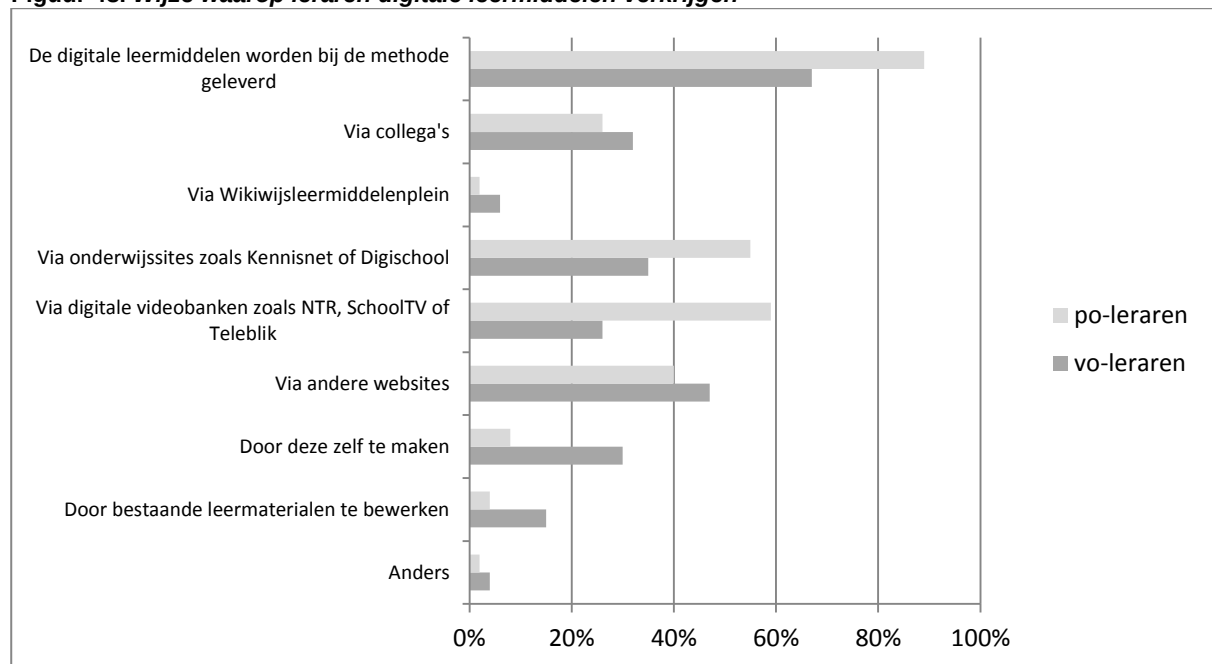
4.13 Hoe verkrijgen scholen digitale leermiddelen?¹²

89% van de po-leraren geeft aan dat ze digitale leermiddelen verkrijgen, doordat ze bij de methode geleverd worden. In het vo geeft 67% van de leraren dit aan. Deze resultaten liggen in lijn met de Vier in Balans monitor 2013 (po 89%, vo 67%).

Daarnaast verkrijgen po-leraren, veel meer dan vo-leraren, digitale leermiddelen via digitale videobanken zoals NTR, SchoolTV of Teleblik en via onderwijssites zoals Kennisnet of Digischool.

Vo-leraren maken of bewerken veel vaker dan po-leraren zelf digitale leermiddelen.

Figuur 48. Wijze waarop leraren digitale leermiddelen verkrijgen

4.14 Hoe staat het met de ICT-vaardigheden van leraren?

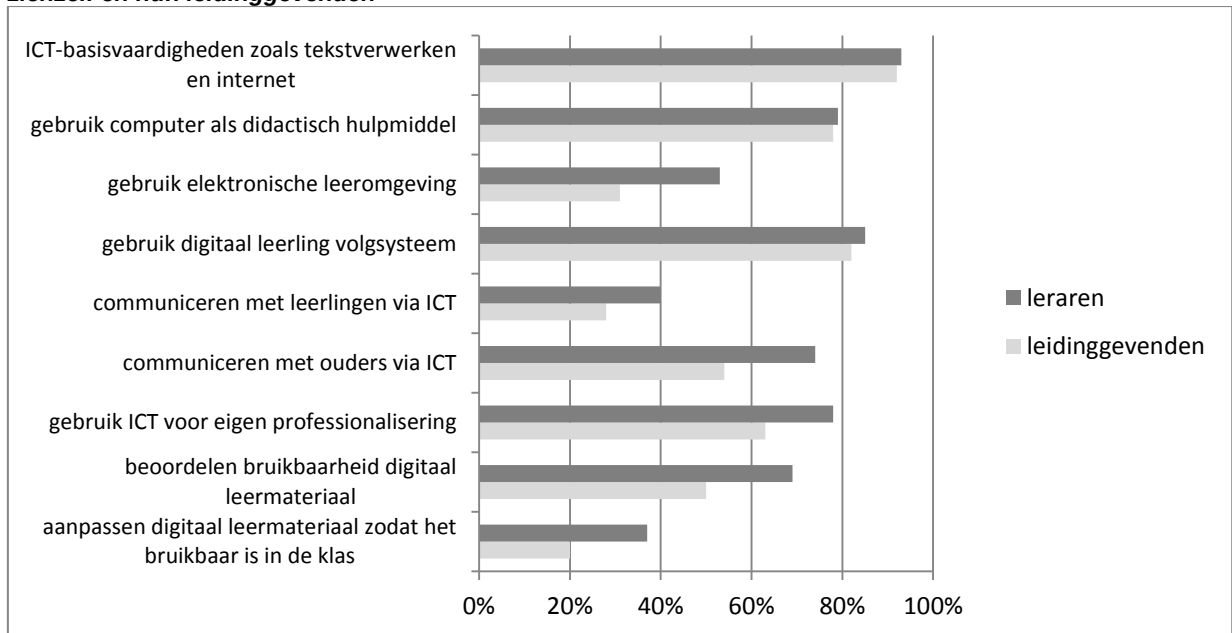
In het po vinden leraren zichzelf het meest ICT-vaardig in de basisvaardigheden tekstverwerken en internet (93%) en het gebruik van een digitaal leerlingvolgsysteem (85%). Leidinggevend schetsen eenzelfde beeld over hun leraren.

Vo-leraren vinden zichzelf net als po-leraren het meest ICT-vaardig in de basisvaardigheden tekstverwerken en internet (92%). Ook vindt 85% van de vo-leraren zichzelf (zeer) vaardig in het communiceren met ouders via ICT. Vo-leraren vinden zichzelf minder vaardig in het gebruik van een digitaal leerlingvolgsysteem dan po-leraren (vo: 59% en po: 85%). Daarentegen vinden vo-leraren zichzelf vaardiger in het communiceren met leerlingen via ICT, vergeleken met po-leraren (vo: 70% en po: 40%).

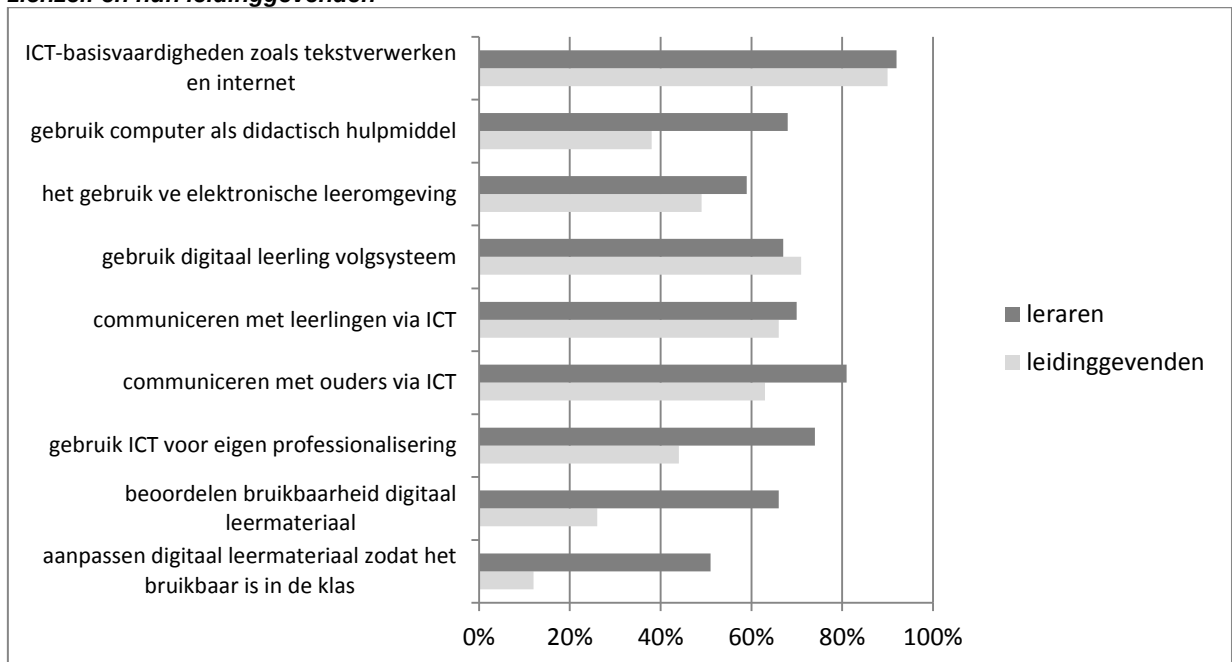
Zowel in het po als in het vo zijn leidinggevend van mening dat leraren vaardiger zijn geworden in het gebruik van ICT voor eigen professionalisering. In het po lag dit percentage vorig jaar volgens de Vier in Balans 2013 op 46% en dit jaar is dat 63%. In het vo is dit percentage gestegen van 31% (Vier in Balans, 2013) naar 44%.

¹² Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

Figuur 49. Mate waarin po-leraren (zeer) vaardig zijn in ICT-toepassingen, volgens zichzelf en hun leidinggevenden

Figuur 50. Mate waarin vo-leraren (zeer) vaardig zijn in ICT-toepassingen, volgens zichzelf en hun leidinggevenden

5. Ontwikkelen en delen van leermiddelen

Dit hoofdstuk behandelt onder andere of, hoe en in hoeverre leraren zelf (digitale) leermiddelen ontwikkelen en of ze daartoe gestimuleerd worden door hun school. Ook wordt ingegaan op de vraag of leraren deze leermiddelen delen. Tenslotte is de kwaliteit van (digitale) leermiddelen een punt van aandacht.

Bij het verkrijgen van antwoorden op bovenstaande vragen zijn voor zelf ontwikkelde en gevonden leermiddelen de volgende definities gebruikt:

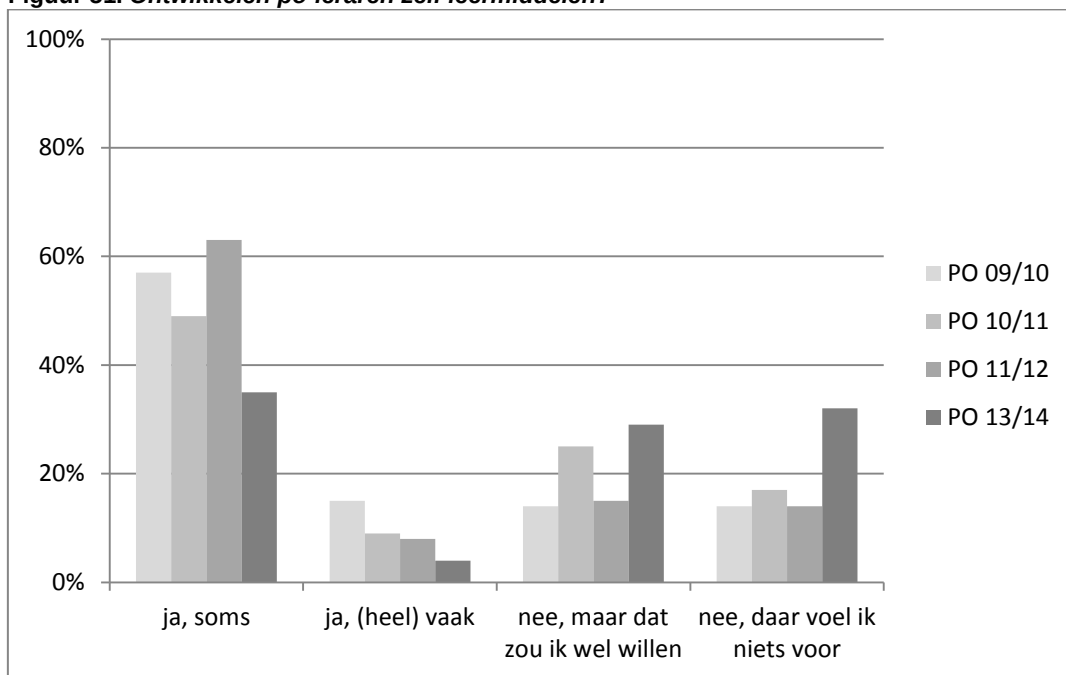
- zelf ontwikkelde leermiddelen: leermiddelen die door leraren 'vanaf 0' ontwikkeld zijn;
- gevonden leermiddelen: leermiddelen die bijvoorbeeld via internet, collega's of bibliotheek gevonden zijn en die door de leraar met of zonder verdere bewerking zijn toegevoegd aan het reeds aanwezige lesmateriaal;
- digitaal leermateriaal: leermateriaal dat digitaal is verkregen. De materialen kunnen bestaan uit (een combinatie) van tekst, illustraties, geluid, video en simulaties en worden gebruikt voor het bereiken van een leerdoel.

5.1 Ontwikkelen leraren zelf (digitale) leermiddelen?

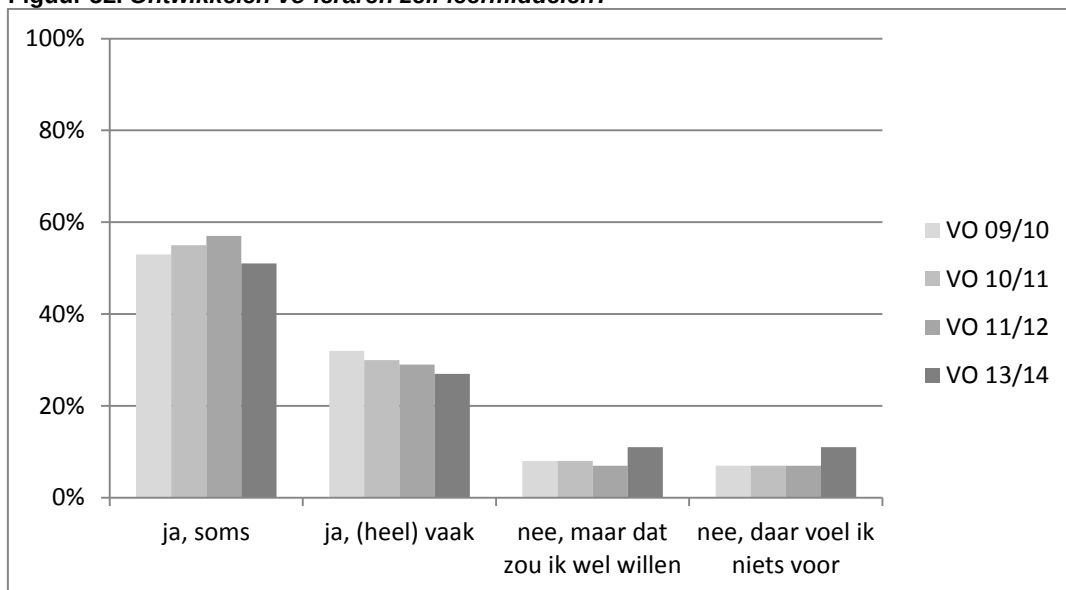
In het po is het percentage leraren dat soms leermiddelen ontwikkelt in 13/14 lager dan voorgaande jaren. Dit geldt ook voor leraren die hebben aangegeven vaak leermiddelen te ontwikkelen. Van de groep leraren die wel ontwikkelt zegt 41% dat dit soms en 2% zegt dat dit vaak *digitale* leermiddelen betreft.

In het vo is eenzelfde beeld te zien als voorgaande jaren. In 13/14 zegt 51% van de leraren soms en 27% zegt vaak leermiddelen te ontwikkelen. Van deze leraren geeft 45% aan soms en 14% zegt vaak *digitale* leermiddelen te ontwikkelen.

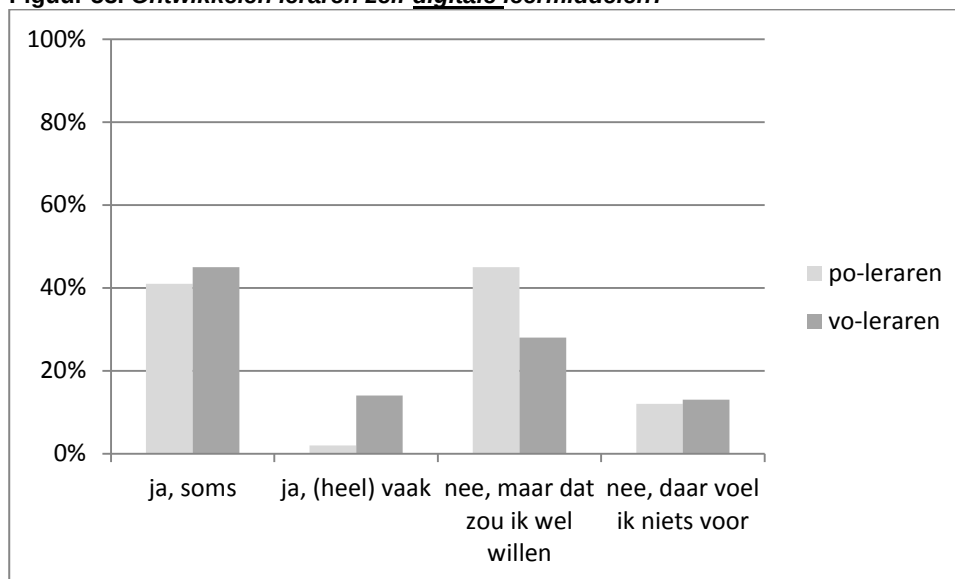
Figuur 51. Ontwikkelen po-leraren zelf leermiddelen?

Figuur 52. Ontwikkelen vo-leraren zelf leermiddelen?

Figuur 53. Ontwikkelen leraren zelf digitale leermiddelen?

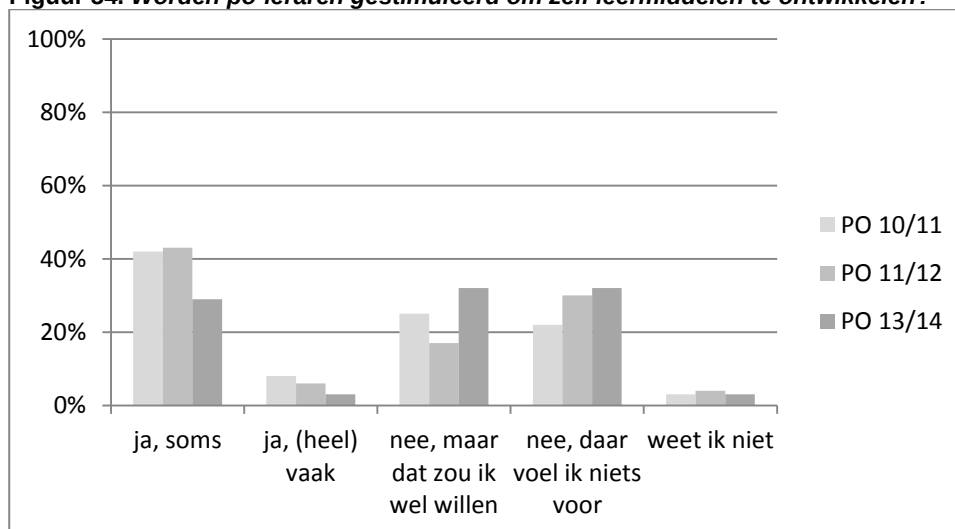

5.2 Worden leraren gestimuleerd om te ontwikkelen?

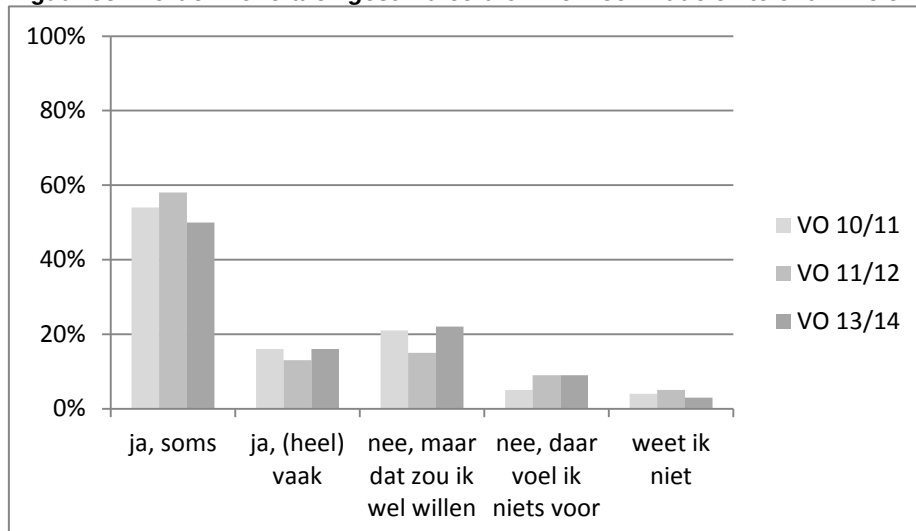
In 13/14 geeft 29% van de po-leidinggevenden aan leraren soms te stimuleren om leermiddelen te ontwikkelen. 3% zegt leraren vaak te stimuleren. Van deze po-leidinggevenden geeft 58% aan dat hun school leraren soms stimuleert om *digitale* leermiddelen te ontwikkelen, 3% zegt dat dit deze stimulans vaak gegeven wordt. 30% geeft aan dat ze leraren hiertoe niet stimuleren, maar dat ze dat wel zouden willen.

In het vo is de stimulans die scholen aan leraren geven om zelf leermiddelen te ontwikkelen nagenoeg gelijk gebleven. Het percentage ligt echter een stuk hoger dan in het po. 50% van de vo-leidinggevenden geeft in 13/14 aan dat ze hun leraren soms stimuleren om leermiddelen te ontwikkelen. 16% zegt deze stimulans vaak te geven. Van de vo-leidinggevenden die zegt leraren te stimuleren, geeft 73% dat het soms en 14% zegt dat het vaak gaat om het stimuleren van het ontwikkelen van *digitale* leermiddelen.

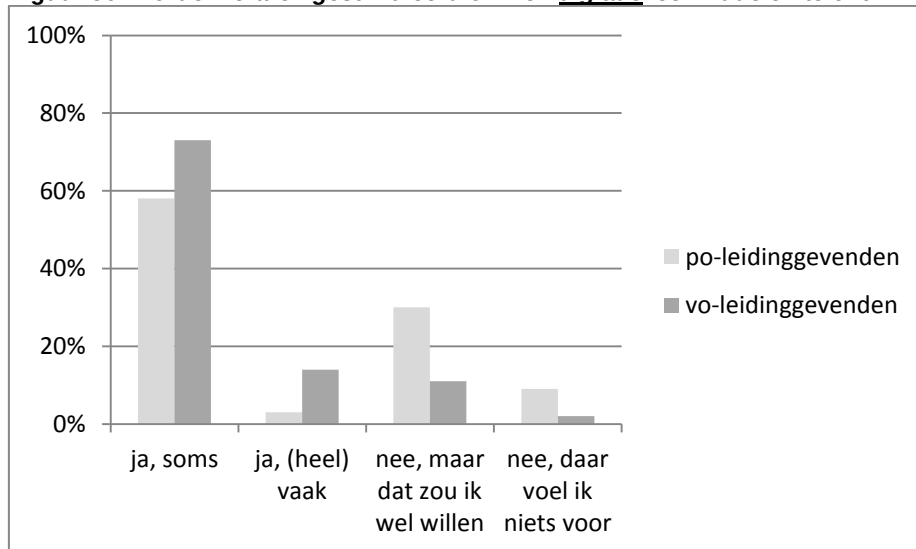
Figuur 54. Worden po-leraren gestimuleerd om zelf leermiddelen te ontwikkelen?

Figuur 55. Worden vo-leraren gestimuleerd om zelf leermiddelen te ontwikkelen?

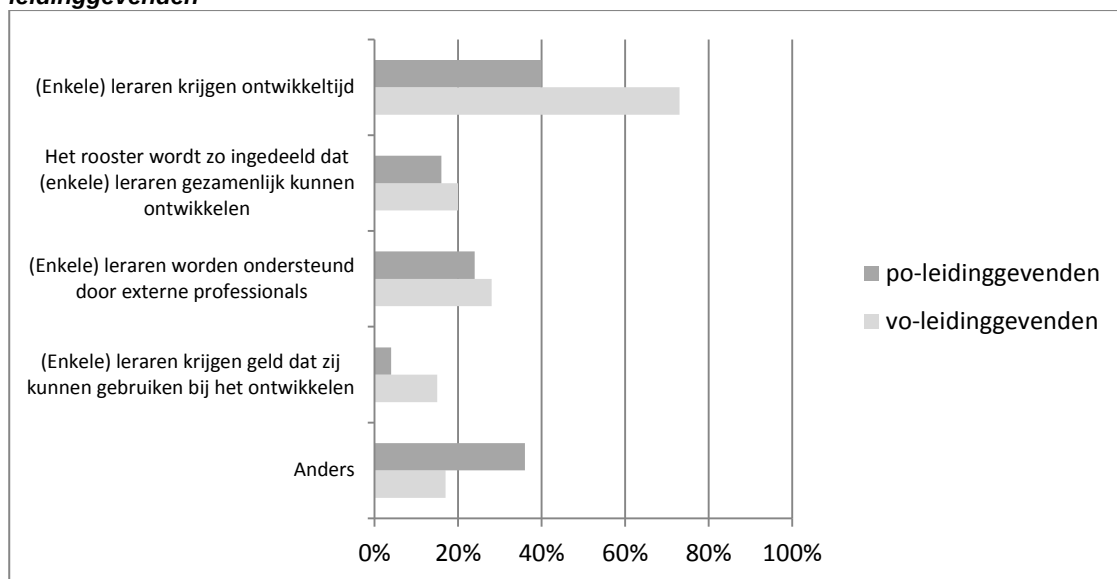
Figuur 56. Worden leraren gestimuleerd om zelf digitale leermiddelen te ontwikkelen?

5.3 Hoe worden leraren gestimuleerd om te ontwikkelen?

Van de groep leidinggevenden in het po die zeggen dat de school hun leraren soms of heel vaak stimuleren om zelf leermiddelen te ontwikkelen, geeft 40% aan dat (enkele) leraren ontwikkeltijd krijgen om zelf leermiddelen te ontwikkelen. In het vo is dit aanzienlijk meer, namelijk 73%. Ongeveer een kwart van de leidinggevenden geeft aan dat leraren bij het zelf ontwikkelen van leermiddelen ondersteund worden door professionals. In het po geven veel leidinggevenden aan dat ze leraren niet faciliteren in tijd, geld of ondersteuning.

Figuur 57. Hoe leraren worden gestimuleerd om zelf leermiddelen te ontwikkelen volgens leidinggevenden¹³

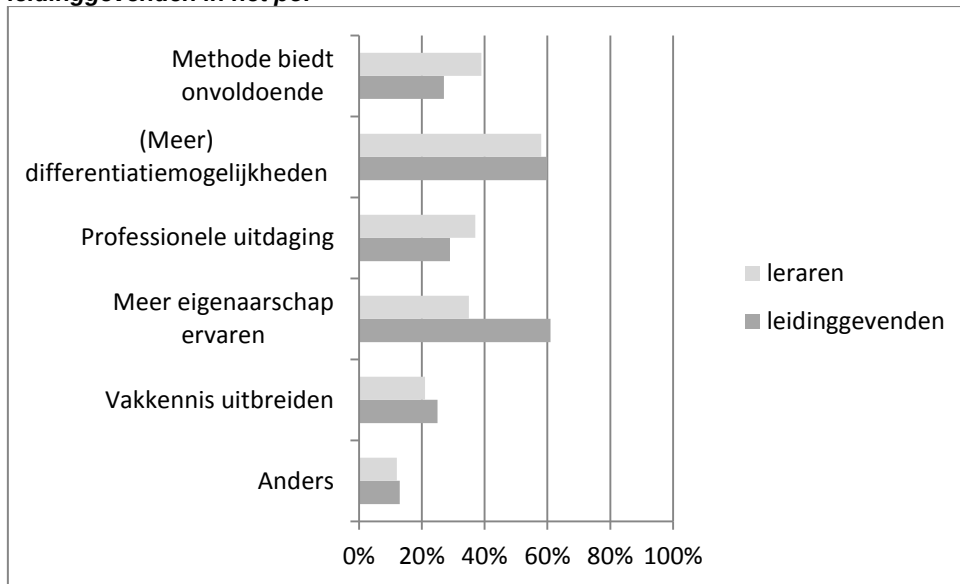
5.4 Wat zijn de belangrijkste redenen om te ontwikkelen?¹⁴

Zowel in het po als in het vo is het bieden van meer differentiatiemogelijkheden een belangrijke reden voor leraren om zelf te ontwikkelen. Leidinggevenden, in het bijzonder in het vo, noemen dit ook als belangrijke reden. Methoden die onvoldoende aanbod bieden en professionele uitdaging zijn redenen die ook door veel leraren genoemd worden, in het bijzonder in het vo. Opvallend is dat veel po-leidinggevenden (61%) denken dat professionele uitdaging een belangrijke reden is voor leraren om zelf te ontwikkelen. Van de po-leraren zelf noemt maar 35% die reden.

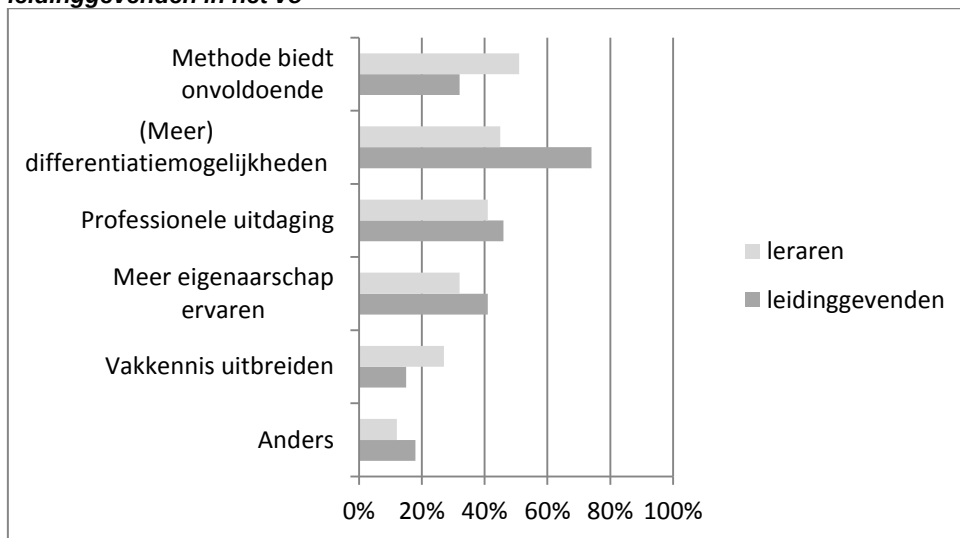
¹³ Leidinggevenden mochten meerdere antwoorden geven.

¹⁴ Leraren en leidinggevenden mochten maximaal 3 antwoorden geven.

Figuur 58. Belangrijkste redenen voor leraren om zelf te ontwikkelen, volgens leraren en leidinggevenden in het po.

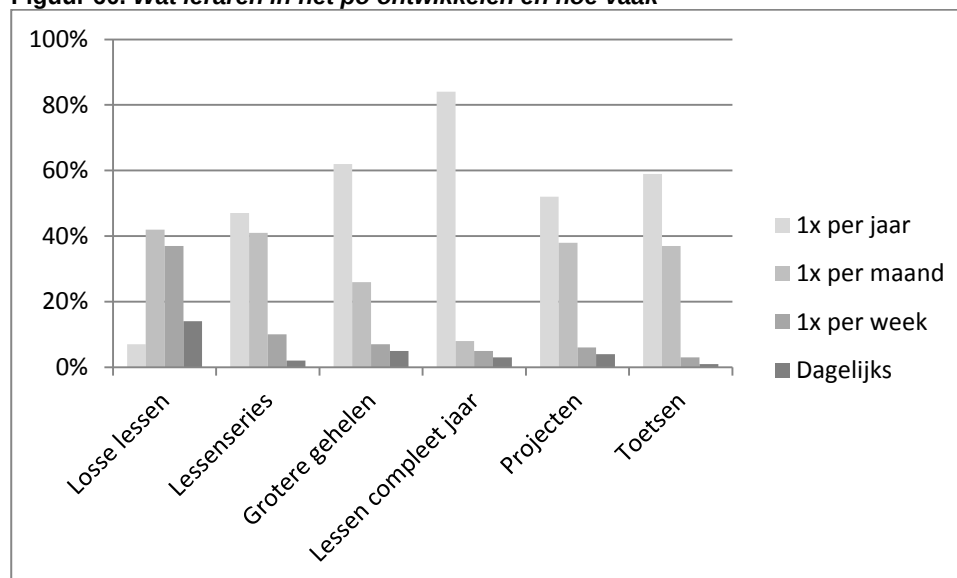
Figuur 59. Belangrijkste redenen voor leraren om zelf te ontwikkelen, volgens leraren en leidinggevenden in het vo

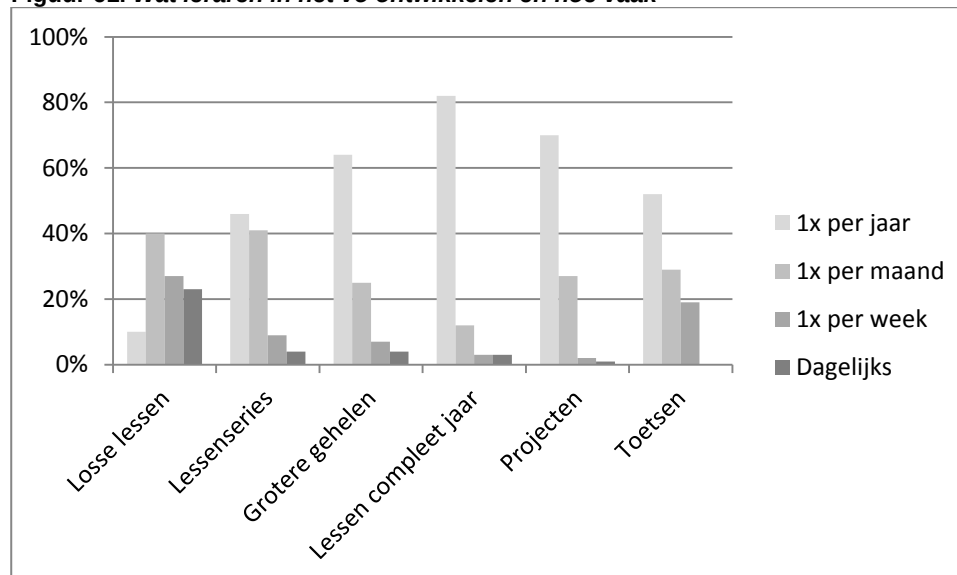
5.5 Wat ontwikkelen leraren precies en hoe vaak?

Leraren die aangegeven hebben soms of vaak leermiddelen te ontwikkelen, zeggen dat dit vooral om losse lessen gaat. Dit geldt zowel voor po- als vo-leraren. Grotere gehelen of lessen voor een compleet jaar worden niet vaak ontwikkeld. In het vo geeft 19% van de leraren aan een keer per week toetsen te ontwikkelen.

Figuur 60. Wat leraren in het po ontwikkelen en hoe vaak

Figuur 61. Wat leraren in het vo ontwikkelen en hoe vaak

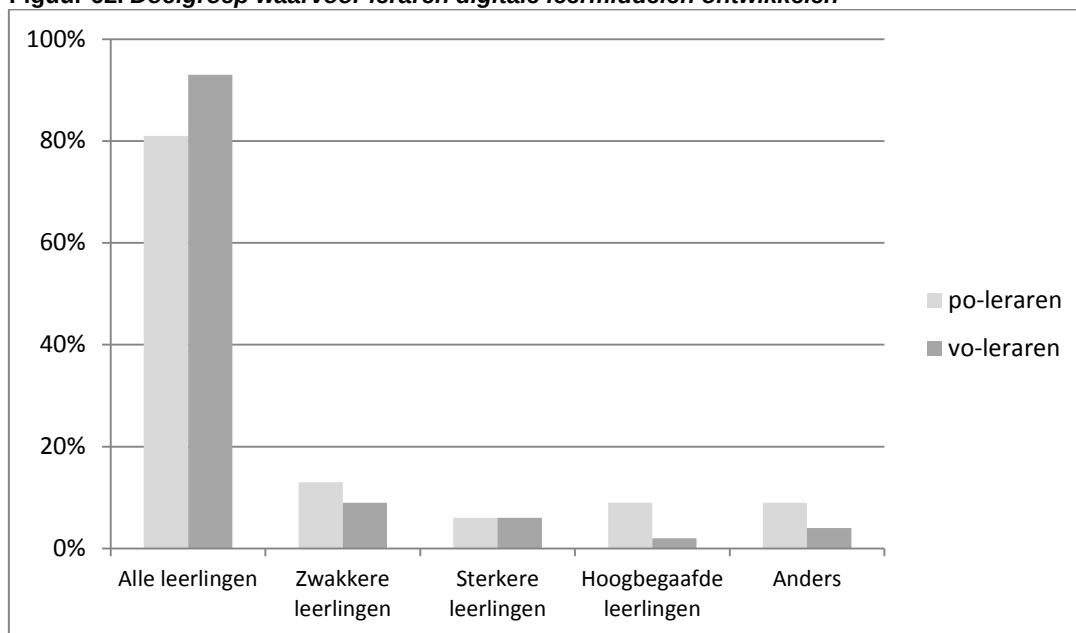

5.6 Voor wie ontwikkelen leraren digitale leermiddelen?¹⁵

Leraren in het po die aangegeven hebben soms of vaak digitale leermiddelen te ontwikkelen, doen dat voor alle leerlingen (81%). In het vo is dit ook te zien (93%).

¹⁵ Leraren mochten meerdere antwoorden geven.

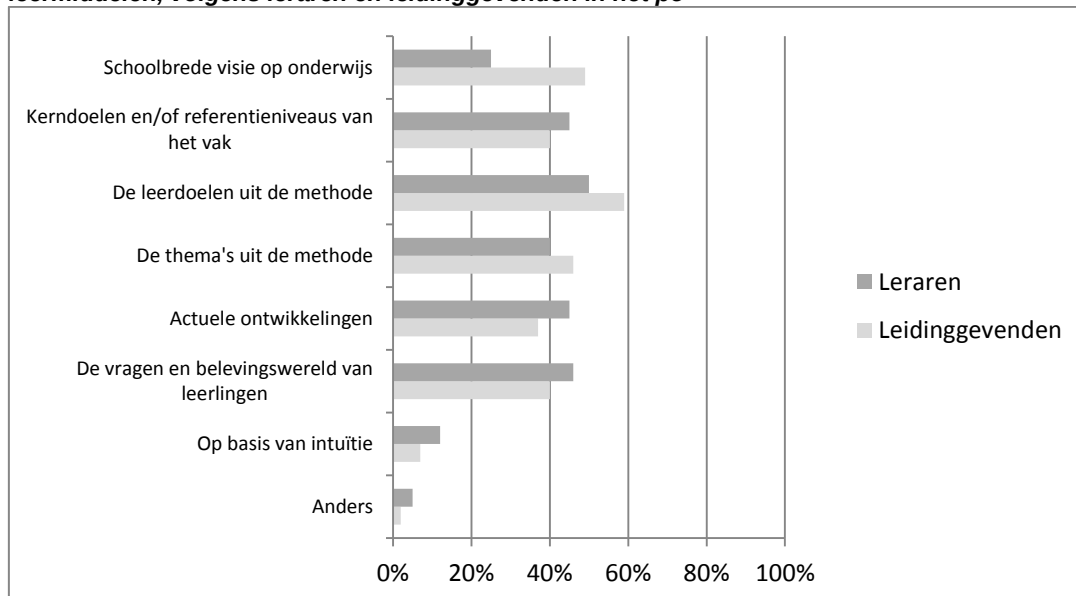
Figuur 62. Doelgroep waarvoor leraren digitale leermiddelen ontwikkelen

5.7 Wat gebruiken leraren als richtinggevend kader bij het ontwikkelen?¹⁶

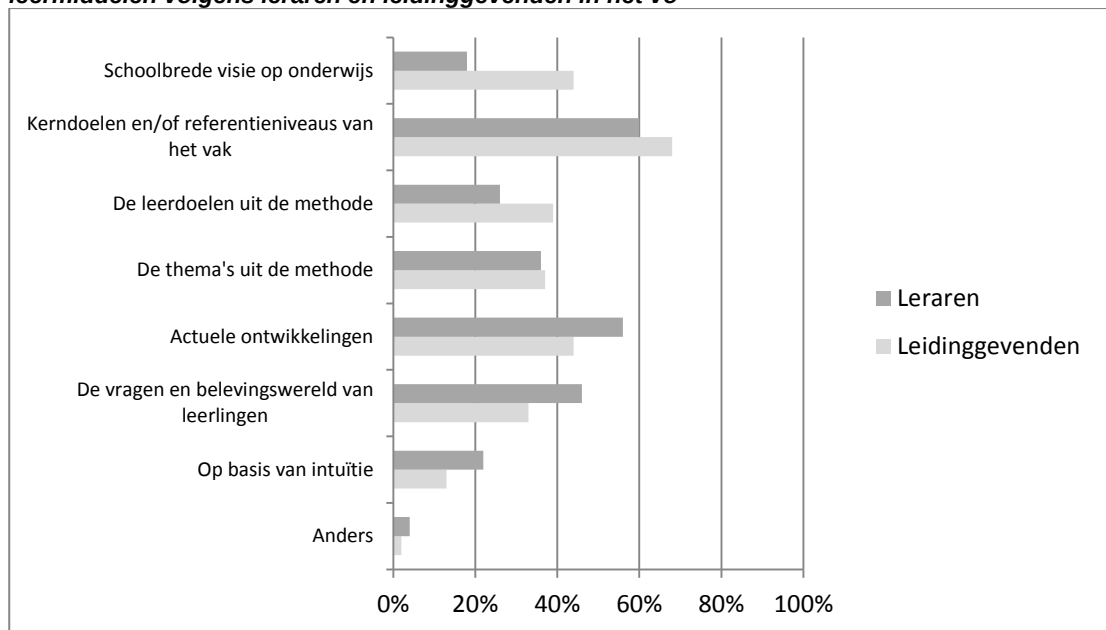
In het po geeft 50% van de leraren die ook zelf leermiddelen ontwikkelen, aan de leerdoelen uit de methode te gebruiken als richtinggevend kader. In het vo scoren leraren die zelf leermiddelen ontwikkelen het hoogst op 'het gebruiken van kerndoelen en/of referentieniveaus van het vak als richtinggevend kader'. Ook relatief veel leidinggevers in het vo geven aan te denken dat leraren kerndoelen/referentieniveaus gebruiken als richtinggevend kader bij het ontwikkelen.

Figuur 63. Wat wordt gebruikt als richtinggevend kader bij het ontwikkelen van leermiddelen, volgens leraren en leidinggevers in het po

¹⁶ Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

Figuur 64. Wat wordt gebruikt als richtinggevend kader bij het ontwikkelen van leermiddelen volgens leraren en leidinggevenden in het vo

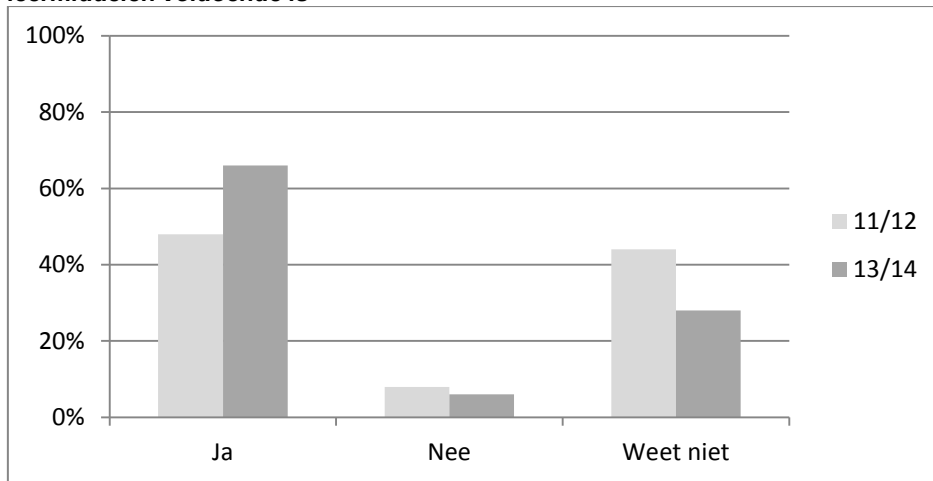

5.8 Wanneer zijn ontwikkelde leermiddelen van voldoende kwaliteit?

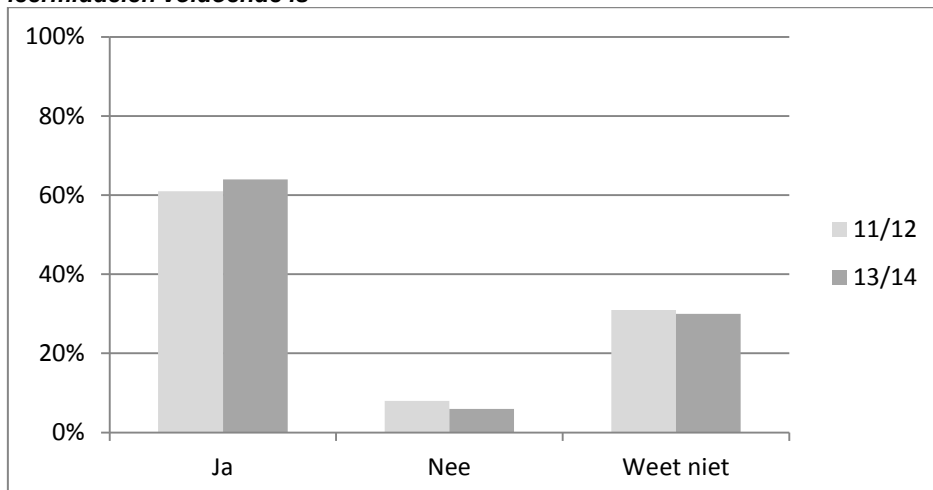
Leidinggevenden die hebben aangegeven leraren te stimuleren om zelf leermiddelen te ontwikkelen denken (iets) meer dan in 11/12 dat deze leermiddelen van voldoende kwaliteit zijn (po 66%, vo 64%). De leidinggevenden die denken dat de zelf ontwikkelde leermiddelen van voldoende kwaliteit zijn, noemen hiervoor als reden dat deze leermiddelen passen bij de schoolvisie op onderwijs (po 50%, vo 38%). Het percentage leraren dat aangeeft dat dit een kwaliteitscriterium is voor zelf ontwikkelde leermiddelen ligt in beide sectoren lager (po 17%, vo 9%).

Leraren in beide sectoren vinden dat zelf ontwikkelde leermiddelen motiverend zijn voor leerlingen en de gewenste leereffecten hebben. Zij zien dit als een belangrijk kwaliteitscriterium. Leidinggevenden daarentegen, vinden bruikbaarheid door collega's belangrijker. Het toepasbaar zijn van een leermiddel in een leerlijn wordt door beide doelgroepen in beide sectoren niet als heel belangrijk aangemerkt.

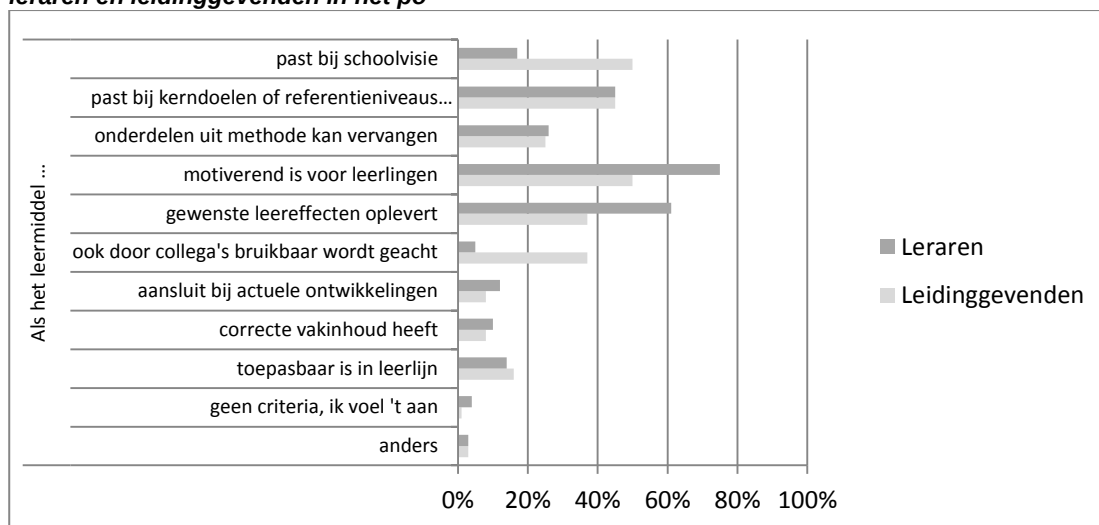
Figuur 65. Oordeel van po-leidinggevend en of de kwaliteit van zelf ontwikkelde leermiddelen voldoende is

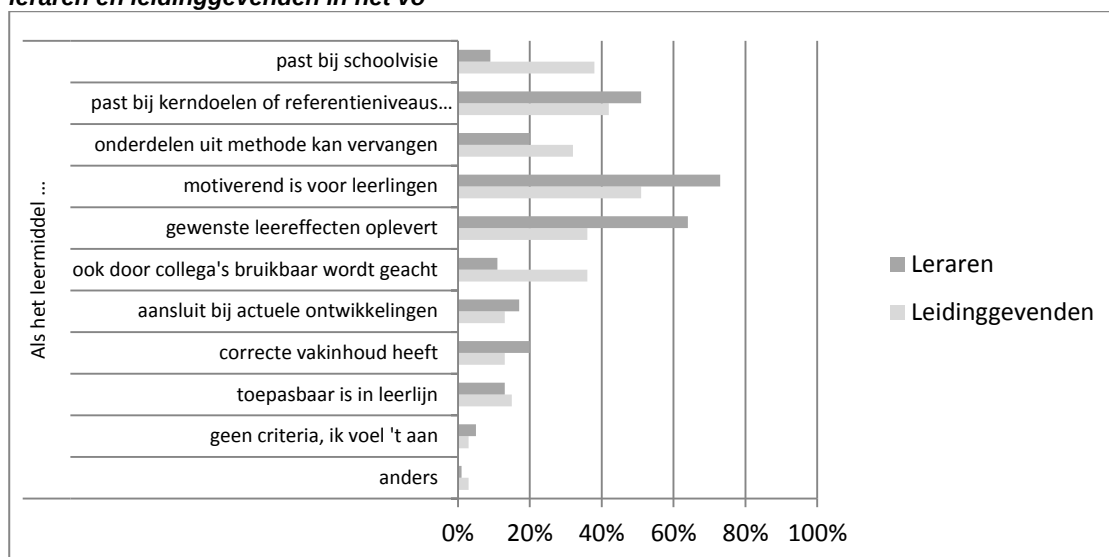
Figuur 66. Oordeel van vo-leidinggevend en of de kwaliteit van zelf ontwikkelde leermiddelen voldoende is

Figuur 67. Wanneer zelf ontwikkelde leermiddelen van voldoende kwaliteit zijn volgens leraren en leidinggevenden in het po¹⁷

Figuur 68. Wanneer zelf ontwikkelde leermiddelen van voldoende kwaliteit zijn volgens leraren en leidinggevenden in het vo¹⁸

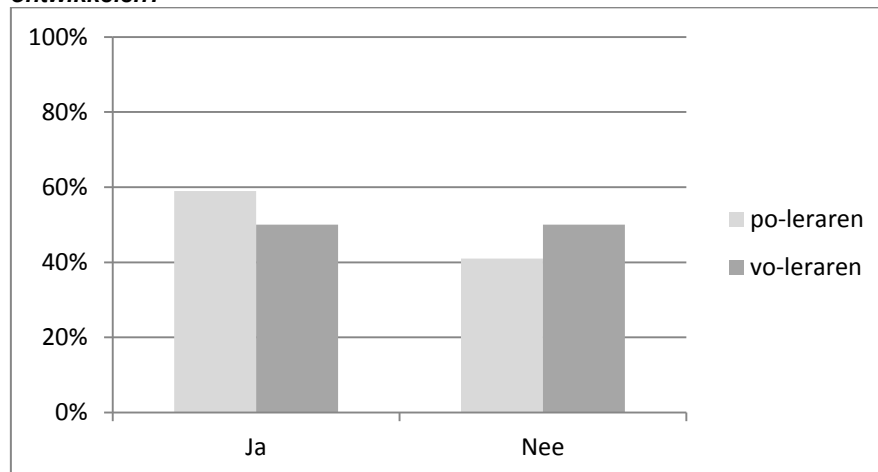
¹⁷ Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

¹⁸ Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

5.9 Wensen leraren ondersteuning om leermiddelen te ontwikkelen?

Om leermiddelen te ontwikkelen die van voldoende kwaliteit zijn wil 59% van de po-leraren en 50% van de vo-leraren ondersteuning.

Figuur 69. Wensen leraren ondersteuning om leermiddelen van voldoende kwaliteit te ontwikkelen?

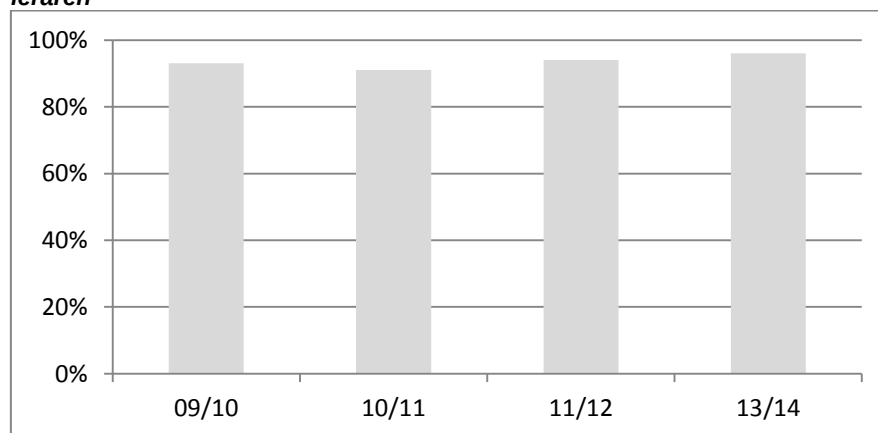

5.10 Delen leraren zelf ontwikkelde leermiddelen?

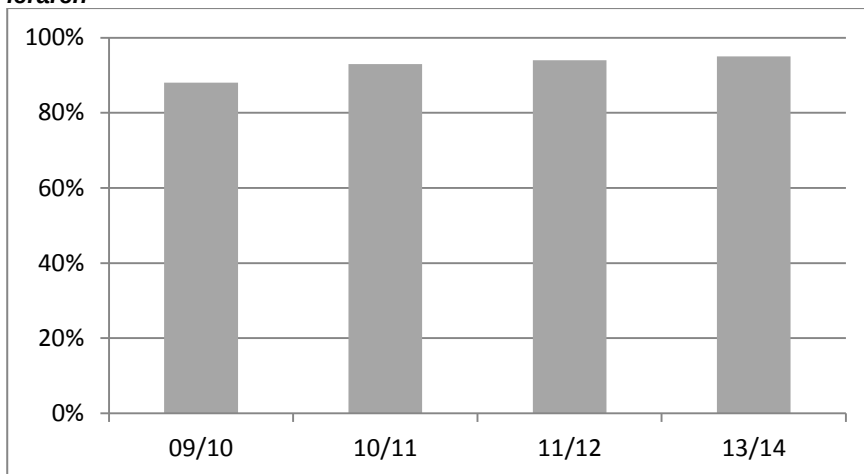
Leraren in het po die zelf leermiddelen ontwikkelen, stellen deze ook grotendeels ter beschikking aan collega's (96%). Ten opzichte van voorgaande jaren is een lichte stijging te zien. Hetzelfde geldt voor leraren in het vo.

Leidinggevend en in het po en vo die hun leraren stimuleren om zelf leermiddelen te ontwikkelen, geven ook aan dat hun leraren deze leermiddelen beschikbaar stellen aan collega's. Ook hier is een lichte stijging te zien ten opzichte van eerdere jaren.

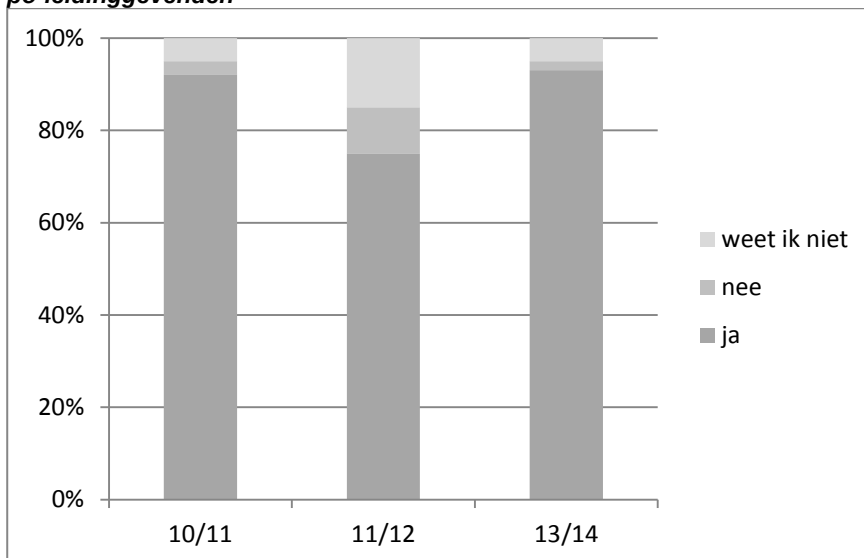
Figuur 70. Het beschikbaar stellen van (delen) van zelf ontwikkelde leermiddelen door po-leraren

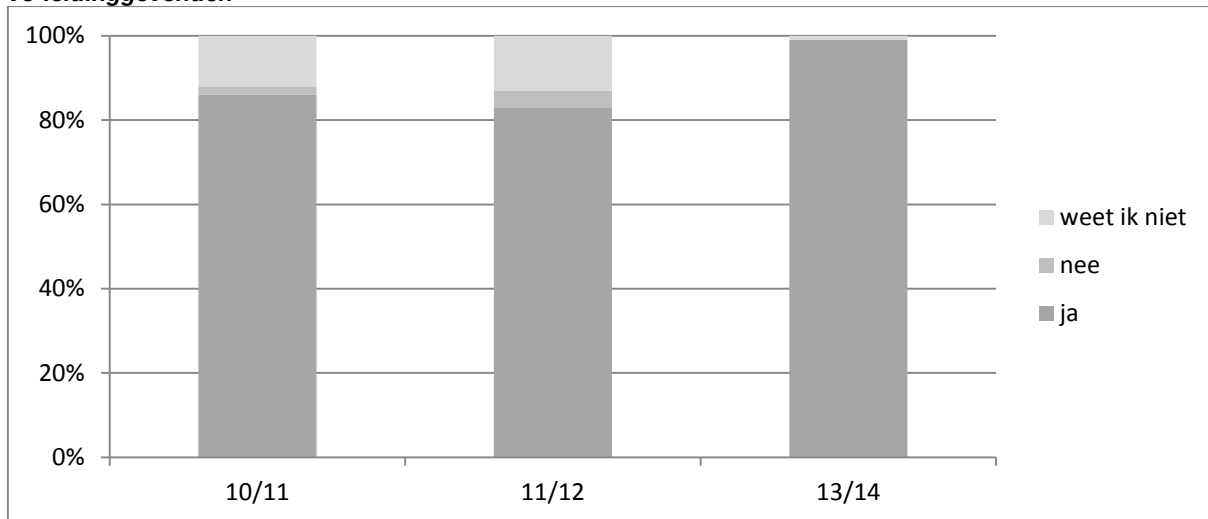
**Figuur 71. Het beschikbaar stellen van (delen) van zelf ontwikkelde leermiddelen door vo-
leraren**

**Figuur 72. Het beschikbaar stellen van (delen) van zelf ontwikkelde leermiddelen volgens
po-leidinggevenden**

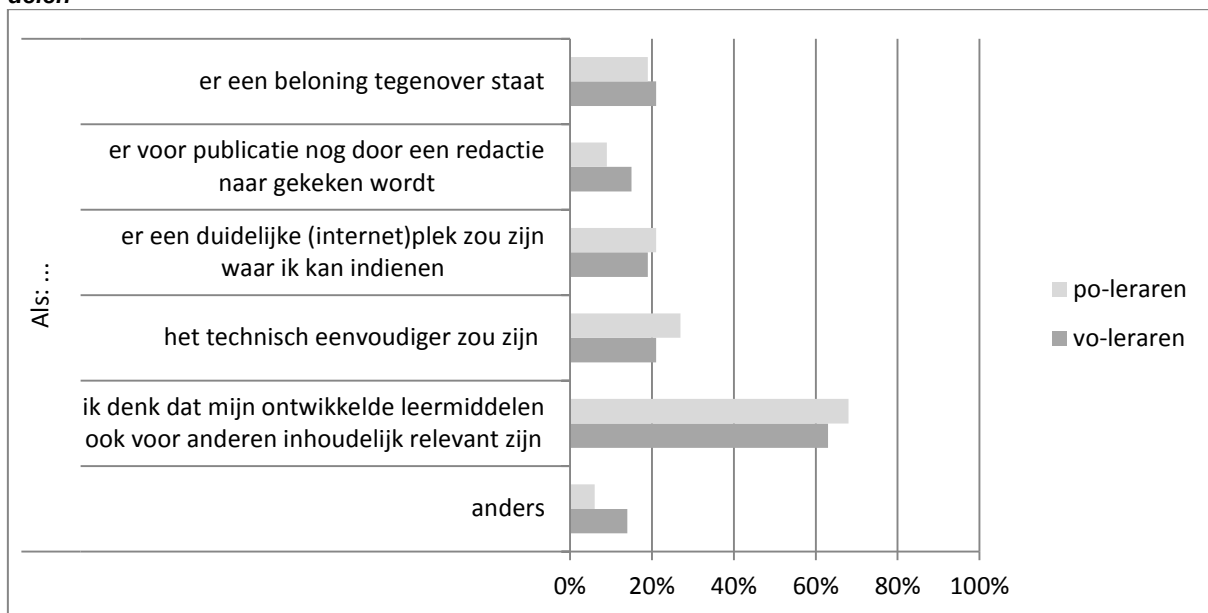
Figuur 73. Het beschikbaar stellen van (delen) van zelf ontwikkelde leermiddelen volgens vo-leidinggevenden

5.11 Wanneer zouden leraren (meer) delen?

68% van de po-leraren en 63% van de vo-leraren geven aan dat voor hen de inhoudelijke relevantie van de zelf ontwikkelde leermiddelen de belangrijkste reden zijn om (nog meer) te delen.

Figuur 74. Redenen waarom leraren (nog meer) zelf ontwikkelde leermiddelen zouden delen¹⁹

¹⁹ Leraren mochten maximaal 3 antwoorden geven.

6. Conclusies

In de voorgaande hoofdstukken is het thema leermiddelen vanuit vier invalshoeken belicht: leermiddelenbeleid, leermiddelengebruik, digitale leermiddelen en het ontwikkelen en delen van leermiddelen. In diverse grafieken en tabellen schetst de monitor een beeld van de wijze waarop leraren in het Nederlandse onderwijs omgaan met leermiddelen. Aan de hand van de kengetallen is een aantal conclusies te trekken.

6.1 Leermiddelenbeleid

Leraren en leidinggevenden kijken anders aan tegen leermiddelenbeleid

Opvallend is dat in beide sectoren het aantal leraren dat aangeeft dat er een leermiddelenbeleid is, gedaald is. Een kwart van de leraren weet niet of er een leermiddelenbeleid binnen de school is. Het percentage leidinggevenden dat zegt dat er een leermiddelenbeleid is, is daarentegen gestegen. Dit betekent dat het verschil in mening hierover tussen leraren en leidinggevenden gegroeid is ten opzichte van voorgaande jaren.

Leidinggevenden bepalen in toenemende mate welke leermiddelen aangeschaft worden

De invloed van leraren bij de aanschaf van leermiddelen is ten opzichte van 11/12 iets groter geworden. De invloed van leidinggevenden is op dit punt iets minder geworden. Hun invloed is juist wat groter geworden als het gaat om de vraag welke leermiddelen aangeschaft mogen worden. De invloed van leraren is wat dat betreft wat minder geworden ten opzichte van 11/12.

6.2 Leermiddelengebruik

Het aandeel methodegebonden leermiddelen in de school blijft het grootst

Met de komst van verschillende zoekmachines en onderwijssites, zoals Wikwijsleermiddelenplein, zijn steeds meer niet-methodegebonden leermiddelen vrij toegankelijk voor leraren. Toch gebruiken leraren nog steeds meer methodegebonden dan niet-methodegebonden leermiddelen. Overigens hebben leraren en leidinggevenden al wel jaren de wens dat het aandeel methodegebonden leermiddelen in de toekomst iets zal afnemen, ten gunste van niet-methodegebonden leermiddelen.

Po-leraren verrijken hun leermateriaal met extra opdrachten, vo-leraren doen dat minder

Leraren in het vo maken veel minder gebruik van de extra opdrachten uit de methode die bestemd zijn voor zwakkere of sterkere leerlingen, dan leraren in het po. Interessant is dat een grote groep vo-leraren wel graag meer opdrachten in methoden wenst voor (meer)begaafde leerlingen (55% van de vo-leraren) en zwakkere leerlingen (49% van de vo-leraren). Echter, ze geven ook aan dat een reden voor het niet inzetten ervan tijdgebrek is.

Leraren willen aanwijzingen hoe ze extra opdrachten kunnen inzetten

Ruim een derde van de ondervraagden geeft aan ook behoefte te hebben aan aanwijzingen welke opdrachten zij het beste kunnen gebruiken voor zwakke, gemiddelde of sterke leerlingen (42% van po-leraren en 35% van de vo-leraren).

6.3 Digitalisering van leermateriaal

De meeste digitale leermiddelen zijn methodegebonden

Er is veel digitaal materiaal verkrijgbaar via het open domein zoals (onderwijs)sites en videobanken. Op die manier verkrijgen veel leraren dan ook digitale leermiddelen, vooral in het po. Het blijkt echter dat de grootste groep leraren digitale leermiddelen via methoden verkrijgen (89% in het po en 76% in het vo). Wetende dat de grootste groep leraren ook vooral de methode gebruikt, is dit resultaat niet zo verwonderlijk.

De groei in het gebruik van digitale leermiddelen is beperkt

Leidinggevenden en leraren in beide sectoren verwachten al jaren dat het gebruik van digitale leermiddelen behoorlijk zal stijgen, maar de daadwerkelijke stijging gaat minder snel. Het feitelijk aandeel van digitaal leermateriaal groeit gestaag met zo'n 2 à 3% per jaar. De kloof tussen ambitie en werkelijkheid wordt elk jaar kleiner. De ambitie over inzet van digitale leermaterialen over een reeks van jaren blijft onveranderd hoog. Kijkend naar de wens/verwachting die leraren 5 jaar geleden uitspraken, dan zou het aanbod digitaal leermateriaal nu rond de 50% moeten liggen. In werkelijkheid is het aandeel digitale leermiddelen op dit moment iets meer dan een kwart. Deze resultaten liggen in lijn met de resultaten wat betreft de ambities die scholen hebben op het gebied van ICT-gebruik: ongeveer de helft van de leidinggevenden denkt namelijk dat ICT het onderwijs stap voor stap zal veranderen.

Professionalisering in ICT-vaardigheid blijft urgent, vinden leidinggevenden

Om het gebruik van digitale leermiddelen te vergroten, zijn volgens po- en vo-leraren beschikbare computers nodig en er moeten minder vaak technische problemen zijn. Volgens leidinggevenden kan het gebruik van digitale leermiddelen juist vergroot worden als leraren scholing krijgen in het werken met digitale leermiddelen en als er kwalitatief betere en meer betaalbare leermiddelen beschikbaar zijn. Leidinggevenden vinden hun leraren namelijk minder ICT-vaardig dan leraren zelf. In het vo zijn de verschillen tussen leraren en leidinggevenden het grootst. Meer leidinggevenden dan leraren zijn van mening dat het leermiddelenbeleid bewust stuurt op het gebruik van zowel digitale leermiddelen (bijvoorbeeld als vervanging van een methode-onderdeel) als digitale hulpmiddelen zoals een ELO of Digibord.

6.4 Ontwikkelen en delen

Minder leraren kiezen ervoor om zelf leermiddelen te ontwikkelen

In 13/14 is het percentage leraren dat aangeeft zelf leermiddelen te ontwikkelen in vergelijking met voorgaande jaren lager. Met name in het po is dit het geval. Ook de stimulans vanuit de school om zelf te ontwikkelen lijkt in deze sector afgenomen. Het percentage leraren dat aangeeft niet te ontwikkelen maar dit wel te willen, ligt hoger dan in voorgaande jaren. Het percentage leraren dat aangeeft niets te voelen voor het zelf ontwikkelen van leermiddelen, ligt in het po hoger dan in voorgaande jaren. In het vo is dit percentage gelijk gebleven.

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo